

HELSINGIN YLIOPISTO

**Varautuminen ja toimintavarmuus lastensuojelun sijaishuollossa Päijät-
Hämeen hyvinvointialueella**

Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö
Käytäntötutkimus SOSM-ST421

Laatijat:
Laura Lindeberg
Sanni Vahlsten
Ida Asell

8.2.2026
Helsinki

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Sosiaalitieteiden maisteriohjelma

Opintosuunta: Sosiaalityö

Tekijät: Laura Lindeberg, Sanni Vahlsten, Ida Asell

Työn nimi: Varautuminen ja toimintavarmuus lastensuojelun sijaishuollossa Päijät-Hämeen hyvinvointialueella

Työn laji: Käytäntötutkimus

Kuukausi ja vuosi: 2/2026

Sivumäärä: 45

Avainsanat: varautuminen, toimintavarmuus, resilienssi

Ohjaaja tai ohjaajat: Minna Veistilä

Säilytyspaikka: Sosiaalityön tieteenalan arkisto

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2.	Toimintaympäristön kuvaus	6
2.1	Hyvinvointialueet sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjinä	6
2.2	Lastensuojelun sijaishuollon järjestäminen Suomessa	7
2.3.	Päijät-Hämeen hyvinvointialue: toimintaympäristön kuvaus	8
3.	Mitä sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisella ja toimintavarmuudella tarkoitetaan?	10
4.	Varautuminen sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä	13
5.	Aiheen ajankohtaisuus ja aiempi tutkimus sekä teoreettinen tausta	15
5.1	Aiempi tutkimus	15
5.2	Teoreettinen tausta	17
5.3	Resilienssi	17
6.	Tutkimuskysymykset ja tutkimustehtävä	19
6.1	Tutkimusaineisto	19
6.2	Varautumista ja toimintavarmuutta koskevan kyselyn kuvaus	20
7.	Tutkimuseettiset kysymykset	23
8.	Tutkimus käytätötutkimuksena, tulosten hyödyntäminen, keskustelut työyhteisössä tulosten hyödyntämisestä	23
9.	Tutkimustulokset	25
11.	Pohdinta	33
12.	Lähteet	35

LIITTEET 3

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuu velvoittaa hyvinvointialueita huolehtimaan siitä, että lakisääteiset sosiaali- ja terveystalvet toteutuvat kaikissa tilanteissa, myös poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Viranomaisten on varmistettava tehtäviensä mahdollisimman häiriötön toiminta kaikissa olosuhteissa. Hyvinvointialueet, HUS-yhtymä ja Helsingin kaupunki vastaavat kukin oman alueensa varautumisesta ja valmiussuunniteluista. Hyvinvointialueiden on varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Hyvinvointialueet ovat olleet toiminnassa suhteellisen lyhyen ajan, ja tänä aikana valmiusasioiden ja kokonaisturvallisuuden kysymykset ovat korostuneet ja lainsäädäntöä on tarkennettu.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon kilpailutetut ostopalveluntuottajat huomioivat toiminnassaan varautumisen ja toimintavarmuuden. Varautumisen tärkeys konkretisoitui koronapandemian ja Venäjän aloittaman hyökkäyssodan myötä, jonka jälkeen lainsäädäntöä on päivitetty sekä kokonaisturvallisuuden, että sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen osalta. Päijät-Hämeen hyvinvointialue edellytti varautumissuunnitelmaa lastensuojelulaitosten kilpailutuksessa ensimmäistä kertaa vuonna 2024, joten asia sekä palveluiden järjestäjälle että palveluntuottajille uusi ja ajankohtainen. Lainsäädäntö koskien suunnitelmien sisältöä on väljä, eikä myöskään hyvinvointialue ole asettanut sisällölle tarkkoja vaatimuksia. Palvelunjärjestäjänä Päijät-Hämeen hyvinvointialue halusi nyt kartoittaa kilpailutuksessa sopimusehtoihin vuonna 2024 lisätyn varautumissuunnitelman siirtymistä lastensuojeluyksiköiden käytännön toimintaan. Tutkimuksen tuloksia on mahdollista hyödyntää tulevissa kilpailutuksissa sekä osana hyvinvointialueen ohjauksen ja valvonnan tehtäviä.

Tutkimusaineisto on kerätty Webropol-kyselyllä, joka lähetettiin Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon puitesopimuksessa mukana oleville, Päijät-Hämeen alueella sijaitseville lastensuojelun sijaishuollon palveluntuottajille. Aineisto on luonteeltaan poikkileikkausaineisto ja perustuu vastaajien itsearvioon oman toimintayksikkönsä käytännöistä sekä näkemyksistä koskien valmiuteen liittyvää yhteistyötä.

Keskeisiä käsitteitä

Varautuminen, toimintavarmuus, järjestämisvastuu, lastensuojelun sijaishuolto, häiriötilanteet, ohjaus ja valvonta, resilienssi.

2. Toimintaympäristön kuvaus

2.1 Hyvinvointialueet sosiaali- ja terveystalvöpalveluiden järjestäjinä

Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän perustana ovat hyvinvointialueiden järjestämät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Näihin palveluihin kuuluvat muun muassa perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido ja sosiaalihuolto, suun terveydenhuolto, mielenterveys- ja päihdepalvelut, lastensuojelu, vammaispaalvelut ja ikääntyneiden palvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi vuoden 2023 alussa kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle. Samalla vastuu palveluiden rahoituksesta siirtyi kunnilta valtiolle. (STM sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä ja vastuut. <https://stm.fi/sotepalvelut/jarjestelma-vastuut>)

Hyvinvointialueet ovat itsehallinnollisia alueita, mutta niiden toimintaan kohdistuu vahva kansallinen ohjaus, ja rahoituksen siirtyminen valtion vastuulle on korostanut etenkin resurssiohjauksen merkitystä. Kunnat ja hyvinvointialue vastaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä yhdessä, ja yksityiset toimijat kuten yritykset sekä järjestöt ja yhdistykset täydentävät sosiaali- ja terveystalvöpalvelujen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta. Hyvinvointialueet vastaavat myös pelastustoimen järjestämisestä Suomessa.

Hyvinvointialueet voivat tuottaa sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut itse omalla alueellaan, yhteistyössä muiden alueiden kanssa tai ostamalla sosiaali- ja terveystalvöpalveluja yksityisiltä palveluntuottajilta. Yksityisen tuotannon osuudesta julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa ei ole saatavilla täsmällisiä ja kattavia tietoja, mutta sen on arvioitu kasvaneen vauhdilla koko 2000-luvun ajan (Nykänen, Eeva 2020 s.432). Sosiaalipalveluissa yksityisen tuotannon osuus on merkittävä etenkin päihdehuollossa, lasten ja nuorten laitoshoidossa ja perhehoidossa, sekä vammaisten ja vanhusten asumispaalveluissa. Suhteellisesti suurin yksityisen osuus on lastensuojelun laitos- ja perhehoidossa. (Tevameri, Terhi 2024, s.65).

Hyvinvointialueiden ensimmäisinä vuosina niiden toimintaa ovat haastaneet toimintaympäristössä tapahtuneet merkittävät muutokset, kuten koronapandemian jälkeinen tilanne, Venäjän hyökkäyssota, talouden epävarmuus, julkisen velan kasvu ja henkilöstöpula. (Tynkkynen ym. 2025, s.3)

Valmiuden ja varautumisen kehittymistä osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta on ohjannut voimakkaimmin uudistusta edeltänyt koronapandemia. Koko yhteiskuntaan vaikuttanut globaali pandemia pakotti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämään uusia toimintatapoja laajavaikutteisen ja pitkäkestoisen häiriötilanteen hallitsemiseksi. Myös poikkeusolojen julistaminen ja valmiuslain (1552/2011) toimivaltuuksien käyttöönotto ensimmäistä kertaa sotien jälkeen ohjasi tarkastelemaan sote-uudistuksen yhteydessä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita varautumisessa, vasteessa ja tilannekuvan ylläpidossa. (Tynkkynen ym. 2025, s.260).

2.2 Lastensuojelun sijaishuollon järjestäminen Suomessa

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. (THL, Lastensuojelun käsikirja, sijaishuolto <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>).

Suojelun järjestäminen sitä tarvitsevalle lapselle on ollut 1900-luvun alusta lähtien julkisen sektorin ja sen palvelutuotannon tehtävä. Vielä 1980-luvulle saakka vakiintuneet yleishyödylliset järjestöt tuottivat lastensuojelun laitospalvelut kunnallisten palvelujen rinnalla. Vuonna 1988 julkinen palveluntuotanto oli hallitsevaa, ja yksityisten osuus kaikista maan lastensuojeluyksiköistä alle neljännes (23 %). (Eriksson, P. K., & Harrikari, T. 2023, s.552). Suuri muutos käynnistyi 1990-luvulla, jolloin osa sijaisperheistä muuntui ammatillisiksi perhekodeiksi ja jolloin lääninhallitukset valvovina viranomaisina ryhtyivät yhdessä ja erikseen linjaamaan edellytyksiä niiden toiminnalle. 2000-luvulla tapahtui toinen suuri murros: kentälle tuli yhä enemmän yksityisiä yrityksiä. Kun vielä 1988 yksityisten osuus laitoksista oli alle neljännes (23 %), kymmenessä vuodessa niiden osuus oli kasvanut yli puoleen (55 %) ja 30 vuodessa niiden osuus on jo yli 90 % (vuonna 2018). Yleishyödyllisten yhdistysten osuus yksityisestä palveluntuotannosta on enää alle 10 % vuonna 2018. (Porko ym. 2018, s.10–11.).

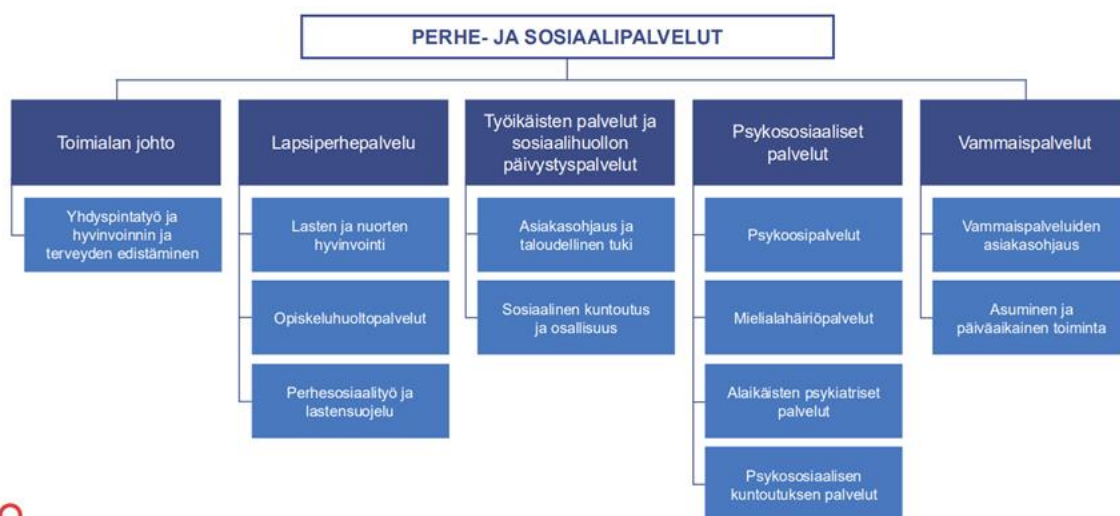
Nykyisin hyvinvointialueet vastaavat sijaishuollon järjestämisestä, mutta perinteisesti sekä perhehoidon että laitoshoidon palveluiden tuottamiseen on osallistunut yksityisiä toimijoita. Suomalaisen sijaishuollon tunnusomainen piirre on sen laitosvaltaisuus, jonka suhteen Suomi eroaa muista Pohjoismaista: Suomi sijoittaa kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista lähemmäs puolet laitoshoittoon. (Eriksson, P. K., & Harrikari, T. 2023, s.552–553).

Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna yhteensä 17 100 lasta vuoden 2024 aikana. Heistä oli vuoden aikana huostaanotettuna 66 prosenttia eli 11 300 lasta. (Forssell, M & Kuoppala THL, 2025, Lastensuojelu 2024 Tilastoraportti)

2.3. Päijät-Hämeen hyvinvointialue: toimintaympäristön kuvaus

Päijät-Häme on noin 206 000 asukkaan maakunta, johon kuuluu kymmenen kuntaa: Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä. Lahti on maakunnan keskuskaupunki. Päijät-Hämettä ympäröivät Uusimaa etelässä, Kanta-Häme lännessä, Pirkanmaa luoteessa, Keski-Suomi pohjoisessa, Etelä-Savo koillisessa ja Kymenlaakso idässä. Maakunnan kokonaispinta-ala on 6 256 km², josta 5124 km² on maata. Hyvinvointialueen perhe- ja sosiaalipalvelujen toimiala muodostuu lapsiperhepalveluista, työikäisten palveluista ja sosiaalihuollon päivystyspalveluista, psykososiaalisista palveluista sekä vammaispalveluista. Toimialalle kuuluvat myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja yhdyspintatyön asiantuntijayksikkö.

Kuva 1 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perhe- ja sosiaalipalvelujen toimiala

Lapsiperhepalveluiden tulosalueella työskentelee noin 630 henkilöä jakautuen noin 30 eri ammattinimikkeeseen. Lapsiperhepalvelujen tulosalue jakautuu kolmeen tulosityksikköön: 1) lasten ja nuorten hyvinvointi, 2) opiskeluhoitopalvelut ja 3) perhesosiaalityö ja lastensuojelu. (Päijät-Hämeen hyvinvointialue, Tarkastuslautakunnan Arviointikertomus 2024, s.25)

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen toimintaympäristökuvaus pohjautuu kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin arvioihin ja raportteihin. Hyvinvointialueen toimintaympäristön erityispiirteitä tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden näkökulmasta vuosittain julkaistavasta THL:n alueellisesta asiantuntija-arviosta, jossa THL arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä hyvinvointialueella. (Päijät-Hämeen hyvinvointialueen valmiussuunnitelma, 2024 s.10). THL:n toteuttama kansallinen ja alueellinen arviointi perustuu lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 30 §). Asiantuntija-arvioissa tarkastellaan väestön palvelutarvetta, hyvinvointialueiden palvelujärjestelmää ja taloutta palvelukokonaisuuksittain. Viimeisimmässä, vuoden 2025 arviossa erityisteemana tarkastellaan lasten, nuorten ja perheiden palveluiden palvelukokonaisuutta. Päijät-Hämeen arvioinnin osalta päähavainnot koskien lasten, nuorten ja perheiden palveluita ovat:

- Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon palvelujen ja lastensuojelun kustannukset suhteutettuna alaikäiseen väestöön ovat 15 prosenttia korkeammat kuin maassa keskimäärin.
- Aluetta haastavat hyvinvoinnin ongelmat ja ylisukupolvinen syrjäytyminen.
- Lapsiperheet tavoitetaan neuvolan terveystarkastuksissa hyvin, mutta muiden käyntien määrä on keskimääräistä pienempi.
- Erityisesti ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden syrjäytymisriski on korkea.
- Perhesosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityöntekijäresurssit ovat olleet riittämättömät, ja vaikea henkilöstötilanne on heikentänyt asiakastyön vaikuttavuutta. Tilanne on kuitenkin jonkin verran kohentunut vuonna 2025.
- Lastensuojelun sijaishuollon määrä on korkea, ja suurin osa sijoituksista tehdään laitoksiin.

Hyvinvointialueella ylisukupolvinen syrjäytyminen, korkea työttömyys, yhden vanhemman perheiden suuri osuus ja elintapoihin liittyvä sairastavuus kuormittavat perheiden hyvinvointia ja nuorten elämänhallintaa. Palvelurakennetta on pyritty keventämään, mutta kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia on edelleen paljon. Sijoitukset painottuvat laitoksiin, ja

perheisiin sijoitettujen osuus jää selvästi maan keskiarvoa pienemmäksi. Alueen näkemyksen mukaan lasten ja nuorten tarpeet ovat usein niin vaativia, että laitoshoitoon turvautuminen on välttämätöntä. (THL Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Päijät-Hämeen hyvinvointialueella Alueellinen asiantuntija-arvio, syyskuu 2025).

Päijät-Hämeen hyvinvointialue on omassa strategiassaan tunnistanut nuorten syrjäytymisen ja nuorten itsemurhakuolemat alueen merkittävimpien hyvinvoinnin ja terveyden haasteiden joukkoon, ja valinnut indikaattorit niiden seurantaan. Yhtenä hyvinvointialueen strategisena tavoitteena on, että lasten ja perheiden hyvinvointi on parantunut maakunnallisella yhteistyöllä, ja tavoitetta mitataan sillä kuinka suuri % -osuus 0–17-vuotiaiden väestöstä on sijoitettu kodin ulkopuolelle. (Päijät-Hämeen Hyvinvointialueen strategia https://pajatha.fi/wp-content/uploads/2025/12/2026_paijat_hameen_hyvinvointialueen_strategia.pdf)

3. Mitä sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisella ja toimintavarmuudella tarkoitetaan?

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ohjaavat periaatteet ja toiminnan perustan luovat tavoitteet on määritelty kansainvälisissä sopimuksissa, perustuslaissa, erityislainsäädännössä kuten terveydenhuoltolaissa ja sosiaalihuoltolaissa, sekä useissa valtakunnallisissa ja aluetason sosiaali- ja terveystoimintapolitiisissa strategia-asiakirjoissa. Perustuslain (731/1999) 19 §:n kolmannen momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla toimintavarmuus kytkeytyy siten vahvasti perusoikeuksiin ja niiden toteutumisen varmistamiseen kaikissa olosuhteissa.

Varautumisen yhteydessä olosuhteita kuvataan ja jaotellaan tavallisesti normaaliolojen, häiriötilanteiden (joskus myös normaaliolojen poikkeustilanteiden) ja poikkeusolojen käsitteiden kautta. Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta on huomioitava, että erilaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa usein myös muodostuu uusia tehtäviä sosiaalihuollolle, terveydenhuollolle ja ympäristöterveydenhuollolle, eli sektorin toimintavarmuudesta huolehtiminen on tärkeää myös yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

Normaalioloilla tarkoitetaan tilaa, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Normaalioloissa esiintyvät uhkat voidaan ehkäistä ennalta tai tarvittaessa torjua viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin ja voimavaroin sekä yritysten normaalein riskienhallinnan keinoin. Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät ja muut toimenpiteet luovat perustan toiminnalle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen perustana ovat hyvin toimivat normaaliolojen palvelut. Niihin nojautuu toiminnan jatkuvuus myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, 2019:10)

Häiriötilanne on uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita voivat olla esimerkiksi vakavat luonnononnettomuudet tai ihmisen toiminnasta aiheutuvia häiriötilanteita. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissakin. Häiriötilanne voi koskea esimerkiksi koko valtakuntaa tai olla alueellinen tai paikallinen. Häiriötilanne voi myös liittyä ainoastaan johonkin toimintoon. (STM julkaisuja, 2019:10).

Poikkeusolot on valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa.

Jatkuvuudenhallinta. Huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle. Jatkuvuudenhallinta on organisaation ylimmän johdon hyväksymää strategista ja operatiivista toimintaa, jolla organisaatio varautuu hallitsemaan häiriötilanteet ja jatkamaan toimintaa ennalta määritellyllä hyväksyttävällä tasolla. Jatkuvuudenhallinnan painopiste on normaaliolojen häiriöissä, mutta prosessiin voi sisältyä myös poikkeusoloihin varautumista. (Päijät-Hämeen hyvinvointialueen yleinen valmiussuunnitelma, 2024).

Valmiuden säätely; > valmiuden tehostaminen; > valmiuden kohottaminen. Toimenpiteet, joilla yhden tai useamman organisaation toiminnot saatetaan toimimaan kulloistakin uhkaa vastaavassa tilanteessa. Valmiuden säätelyllä kohotetaan tai alennetaan organisaation valmiutta normaali- ja poikkeusoloissa. (Päijät-Hämeen hyvinvointialueen yleinen valmiussuunnitelma, 2024).

Valmius. Varautumisen tuloksena saavutettu tila, jossa kyetään vastaamaan erilaisiin uhkiin. Valmiuden alalajeja ovat mm. johtamisvalmius ja materiaallinen valmius. (Päijät-Hämeen hyvinvointialueen yleinen valmiussuunnitelma, 2024).

Valmiussuunnittelu. Normaalioloissa tapahtuva varautumisen suunnittelu. Valmiussuunnitteluprosessissa selvitetään muun muassa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnassa ja tehtävissä tapahtuvat muutokset, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi. Valmiussuunnittelun yksi tärkeä osa on valmiussuunnitelman teko. Esimerkiksi poikkeusoloihin riittävää varautumisen tasoa ei kuitenkaan kyetä ylläpitämään pelkästään suunnittelun keinoin, vaan suunnitelman lisäksi tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä ja järjestelyjä toiminnan varmistamiseksi. (Päijät-Hämeen hyvinvointialueen yleinen valmiussuunnitelma, 2024).

Varautumisella tarkoitetaan toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa (Turvallisuuskomitea, 2017). Se on ennakoivaa toimintaa, joka pitää sisällään suunnittelun, sen edellyttämät käytännön valmistelutoimenpiteet, näiden toteuttamisen ja kehittämisen sekä harjoittelun. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen tarkoituksena on varmistaa keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, turvata väestölle terveellinen elinympäristö sekä välttämätön toimeentulo myös normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. (THL/Vammaispalveluiden käsikirja/Vakaviin häiriötilanteisiin varautuminen vammaispalveluissa)

4. Varautuminen sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä

Lainsäädäntö edellyttää, että viranomaiset varautuvat valmiussuunnitelmin sekä muilla toimenpiteillä normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Valmiuslain (1552/2011) mukaan viranomaisten on varmistettava tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtaa, valvoo ja yhteensovittaa sosiaali- ja terveysministeriö. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävillä hyvinvointialueilla toimii yhteensä viisi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusta, joiden tehtävänä on koordinoida ja yhteensovittaa alueensa eri hyvinvointialueiden varautumista ja valmiussuunnittelua. Hyvinvointialueet vastaavat kuitenkin kukin oman alueensa varautumisesta ja valmiussuunniteluista. (Sosiaali- ja terveysministeriö <https://stm.fi/valmiusasiat>)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 50§:ssä säädetään hyvinvointialueiden varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Pykälän 2.momentin mukaan hyvinvointialueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta. Hallituksen esityksen mukaan tämä voidaan tehdä palveluntuottajien kanssa tehtäviin sopimukseen asetettavilla ehdoilla. Mitä laajempaa yksityisten palvelujen käyttö on, sitä tärkeämpää on niiden kapasiteetin ja palvelujen huomioon ottaminen valmiussuunnittelussa. (HE 241/2020 s.782–783). Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 50 §:n 4 momentin mukaan häiriötilanteisiin varautumisesta voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella, ja sittemmin yksityisten palveluntuottajien ohjauksen ja valmiuden vaatimuksia on tarkennettu asetuksella (VN 308/2023). Asetuksen mukaan hyvinvointialueen tulee edellyttää palveluntuottajalta suunnitelmaa valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta. Yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtävissä sopimuksissa tulee asetuksen mukaan jatkossa huomioida myös niiden velvollisuus ylläpitää tilannekuvaa ja välittää sitä valmiuskeskukselle. Sopimukseen tulisi jatkossa kirjata menettelystä, jolla yksityiset palveluntuottajat ilmoittavat häiriötilanteista valmiuskeskuksille. Kyseiset tilanteet voisivat asetuksen mukaan olla esimerkiksi pitkittyneet sähkökatkot ja/tai lämmönjakelun häiriöt hoivayksiköissä, paikalliset tartuntatautiepidemiat, merkittävät puutteet henkilöstössä tai yksikköä kohdannut merkittävä häiriö tai vaaratilanne.

Lisäksi järjestämislain (612/2021) 15§:ssä säädetään hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan välisen sopimuksen vaatimuksista tilanteissa, jossa hyvinvointialue ostaa palveluita yksityiseltä toimijalta. Pykälän viidennen kohdan mukaan sopimuksessa on sovittava häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin liittyvästä varautumisesta ja toiminnan jatkuvuuden hallinnasta. Hallituksen esityksen mukaan sopimusperusteinen varautuminen on keskeinen osa organisaation varautumista ja jatkuvuudenhallintaa, ja sillä pyritään takaamaan palvelujen toimintavarmuus ja jatkuvuus kaikissa tilanteissa, esimerkiksi pitkään jatkuvissa sähkön tuotantohäiriöissä tai vesijohtoverkostoon liittyvissä häiriöissä. Yhtenäisillä riskinarvioinneilla ja suunnittelulla varmistetaan toimialan kyky toimia erilaisissa häiriötilanteissa kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti sekä toimialan sisällä että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (HE 241/2020 s.708).

Varautumista ja toimintojen jatkuvuuden varmistamista käsitellään laajasti myös järjestämisvastuuta koskevan, järjestämislain 8§:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Järjestämislain 8§:n 2.momentin mukaan hyvinvointialueella on oltava *järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto*. Hallituksen esityksen mukaan arvioitaessa riittävää omaa palvelutuotantoa, tulisi tarkastella kokonaisuutena hyvinvointialueen omaa osaamista ja palvelutuotantoa, hankittavia palveluja ja hyvinvointialueen varautumista palvelutuotannon häiriötilanteisiin, joita ovat myös yksityisen palveluntuottajan konkurssit.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) mukaan sosiaali- ja terveystalvot saavat tuottaa vain palveluntuottaja, joka on Valviran ylläpitämässä valtakunnallisessa rekisterissä ja jonka palveluyksikkö on laissa säädetyllä tavalla hakemuksen perusteella rekisteröity. Valvontalain 16§:ssä säädetään tiedoista, jotka palveluntuottajan on rekisteröintiä varten tehtävässä hakemuksessa toimitettava lupaviranomaiselle. Yhtenä edellytyksenä (16§ 2. mom. kohta 10) on suunnitelma valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelmien laatimisesta kriisi- ja häiriötilanteiden varalta. Hallituksen esityksen (s.97) mukaan palveluntuottajan tulisi ilmoittaa, miten se aikoo laatia valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelman kriisi- ja häiriötilanteiden varalta. Suunnitelman tulisi sisältää valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelman laatimisen aikataulun ja yhteensovittamisen muiden toimijoiden kanssa sekä henkilöstön koulutus- ja harjoitussuunnitelmat. Muita valvontalain edellyttämiä ja varautumiseen läheisesti liittyviä suunnitelmia ovat mm. palveluyksikköä koskeva omavalvontasuunnitelma, lääkehoitosuunnitelma, sosiaali- ja

terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (784/2021) 27 §:ssä tarkoitettu tietoturvasuunnitelma, pelastuslain (379/2011) 15 §:ssä tarkoitettu pelastussuunnitelma ja 19 §:ssä tarkoitettu poistumisturvallisuusselvitys palveluntuottajan käytössä olevien tilojen osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on lisäksi ohjeistanut sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita sopimusperusteisesta varautumisesta ohjeella 2019:9.

5. Aiheen ajankohtaisuus, aiempi tutkimus sekä teoreettinen tausta

Varautuminen nousi julkiseen keskusteluun sekä koronan että Venäjän hyökkäyssodan myötä. Asian ajankohtaisuudesta kertoo se, että Päijät-Hämeen hyvinvointialuekin edellytti varautumissuunnitelmaa uutena yksityisten lastensuojelulaitosten kilpailutuksessa vuonna 2024. Tämän vuoksi ilmiöstä ei ole paljoa aiempaa tutkimusta.

5.1 Aiempi tutkimus

Minna Stenberg on tehnyt ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönsä varautumisesta häiriötilanteisiin yksityisessä lastensuojelulaitoksessa (2024). Stenberg (2024 s.2) avaa valmiussuunnitelman tarkoituksen selkeästi. Hänen mukaansa valmiussuunnitelma antaa työntekijöille tietoa toimintatavoista poikkeusolosuhteissa ja häiriötilanteissa. Valmiussuunnitelma selkeyttää ja nopeuttaa työntekoa normaalista poikkeavissa olosuhteissa (Stenberg 2024. s.2).

Asiaa käsitellään koronan kautta ja lyhyesti myös muun kaltaisten poikkeusolojen osalta myös Peter Erikssonin opinnäytetyössä Covid-19 vaikutuksista lastensuojelulaitoksessa (2021). Erikssonin (2021) opinnäytetyö on käytäntötutkimus. Sen on tilannut Nevalanmäen perhekodit oy. Heitä kiinnosti omien yksiköidensä toimintavarmuus läpi pandemian. Erikssonin (2021 s.11) opinnäytetyön mukaan Nevalanmäen perhekodeissa ohjeistus oli tilanteentasaista. Laitoksen varautumissuunnitelmassa 2020–2022 oli toimintamallit tulipalon, säteilyn, äkillisen vakavan sairastumisen tai tapaturman, pandemian, väkivaltatilanteiden, laitosityhteisön työntekijän vakavan kriisin, kuolemantapauksen, seksuaalisen hyväksikäytön tai perheväkivallan

epäilyksen, vakavasti päihtyneen nuoren, mielenterveyden kriisitilanteen, suuronnettomuuden kuten tulipalon tai kaasuvaaran, liittojen työtaisteluiden sähkö- tai vesikatkosten osalta. Lisäksi Eriksonin (2021 s.12) mukaan suunnitelmaa päivitetettiin ajantasaisesti aina covidista saadun tiedon mukaisesti.

Varautumista käsittelevät artikkelit näyttävät olevan pääosin koronasta, kuten Heinin & Weckrothin & Rannan (2020) *Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7-yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma*. Tutkimuksesta selvisi, että sijaishuoltoyksiköt joutuivat alussa toimimaan todella vähäisellä ohjeistuksella. Työntekijät kuvasivat työn epävarmuutta kuormittavana tekijänä. Tutkimuksen mukaan sijaishuoltoyksiköt kokivat, että he eivät ensin saaneet ohjeistusta kuinka toimia ja sitten ohjeita alkoi tulla usealta taholta, kaikki erilaisia. Työntekijät kertoivat kokeneensa ristiriitaa siitä miten tulisi toimia. Sijaishuoltoyksiköistä nousi toive siitä että vaatimukset ja ohjeet olisivat kansallisia, eikä hyvinvointialuekohtaisia (Heino & Weckroth & Ranta 2020 s.1–2, 8.)

THL:n työpaperissa *Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli: Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa* (Susanna Hoikkala, Raija Kojo, Jaana Tervo & Teija Aaltonen 2017) onkin kehoitettu yhtenäistämään lastensuojelun ohjauksen ja valvonnan kriteerit kansallisella tasolla. Tämän toteutuessa voisi ajatella sen edistävän ohjeistuksenkin yhdenmukaistumista.

Planning to Plan: A Process to Involve Child Welfare Agencies in Disaster Preparedness Planning (Laura Daughtery & Wendy Blome 2009) kertoo siitä, kuinka Katrina-hurrikaanin jälkeen Yhdysvalloissa herättiin varautumiseen. Tutkimuksessa kohteena ovat kuitenkin julkiset lastensuojeluyksiköt. Meidän tarkastellessamme tutkimuksessamme yksityisiä laitoksia. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että osavaltio- ja piiritason katastrofisuunnittelu oli tehty ilman lastensuojelun huomioon ottamista, että poikkeusoloissa lisääntyvää lastensuojelupalvelujen tarvetta ei ollut tunnistettu suunnittelua tehdessä. Tutkimus osoitti myös, että varautumisen harjoittelu on välttämätöntä valmiuden varmistamiseksi.

Rebecca Bernen (2009) toimittamassa *Disaster Preparedness Resource Guide for Child Welfare Agencies* taas on selkeää ohjeistusta siitä mitä yhdysvaltalaisten lastensuojelulaitosten varautumissuunnitelmissa tulisi olla.

Bergman-Pyykkösen ym. kirjasta *Käytäntötutkimuksen taito* (2016) sekä Juha Koivisto, Pasi Pohjola ja Pia Blomqvist (2017) *Ennen – Aikana - Jälkeen. Arviointiopas kehittäjille* työpaperi 44/2017. He nostavat esiin, että toiminnan kehittämiseksi tehtävät mallit eivät vielä ole toimivia käytäntöjä. Toimintasuunnitelma pitää saada käytännön toimintamalliksi, jotta siitä tulee rutiininomainen tapa toimia, kun tarve niin vaatii. Vasta tällöin esimerkiksi varautumissuunnitelma on juurtunut käytäntöön.

5.2 Teoreettinen tausta

Tutkimuksemme on paradigmaattiselta tasoltaan pragmatistinen. Tältä osin saimme tieteenfilosofista pohjaa käytäntötutkimuksemme Heidi Muurisen julkaisusta *Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa* (2019). Heidi Muurisen (2019 s. 42) mukaan pragmatistisen näkökulman mukaisissa tutkimuksissa pyritään käytännön toimintaa hyödyttävään tietoon, eli tiedon arvo syntyy siitä miten sen saa toimimaan käytännössä. Teoreettisen viitekehyksen löysimme loppujen lopuksi resilienssin käsitettä pohtiessamme.

5.3 Resilienssi

Ari-Elmeri Hyvösen ja Tapio Juntusen (2016) *Politiikka*-lehden artikkelin mukaan tieteellisen resilienssi -käsitteen juuri on kaksiahaarainen. Käsite juontaa sekä systeemiekologian tieteenalaan että Psykologiaan. Systeemiekologiassa resilienssiä käytettiin ekosysteemin sisäisten muutosten prosessien hahmottamiseen. Psykologiassa resilienssi mittaa traumaista toipumista.

Resilienssi on Tiina Saaren (2016 s.4) artikkelin mukaan melko uusi, mutta jo paikkansa vakiinnuttanut käsite työelämä- ja organisaatiotutkimuksissa. Resilienssille on suomeksi lukuisia käännöksiä: muutosjoustavuus, kimmoisuus, palautumiskyky, sitkeys, sopeutumis- tai sietokyky, joustokestävyys, selviytymiskyky ja jopa tokenemistaito (Saari 2016 s.4). Saari määrittelee resilienssin yksilön kyvyksi palautua negatiivisista kokemuksista. Organisaatiotasolla resilienssi tarkoittaa Saaren (2016 s.4) mukaan organisaation kykyä joustavuuteen ja uudistumiseen.

Minna Janhonen (2018) esittää artikkelinsa otsikossa: *Resilienssi auttaa organisaatioita selviämään kompleksisessa toimintaympäristössä*. Tutkimuksemme kannalta keskeinen ajatus Janhoselta (2018 s.28) on, että toimintaympäristön muuttuessa epävarmemmaksi ja kompleksisemmaksi tarvitsemme yhä kipeämmin keinoja ymmärtää ja hallita toimintaympäristöämme. Janhosen mukaan tarvitsemme myös kykyä sopeutua muutokseen. Resilienssin kehittäminen on olennainen keino näiden saavuttamiseksi (Janhonen 2018 s.28). Janhonen jakaa resilienssin kolmeen ominaisuuteen: toimintakykyyn, toipumiseen ja sopeutumiseen. Toimintakykyllä (Jauhonen 2018 s.28) kertoo tarkoitettavan organisaation kykyä tehdä perustoimintaansa myös poikkeusoloissa. Toipuminen taas hänen mukaansa on nimensä mukaisesti kyky toipua poikkeavan tapahtuman jälkeen normaaliin, parhaaseen mahdolliseen toimintaan. Sopeutumiskyvyllä tarkoitetaan kykyä mukautua muuttuneiden olosuhteiden vaatimusten mukaan (Jauhonen 2018 s.28).

Organisation on varauduttava muutokseen ollakseen resilientti (Jauhonen 2018 s.28). Hänen mukaansa varautuminen tapahtuu ottamalla poikkeustilanteissa toimimiseen tarvittavia käytäntöjä osaksi toimintatapoja. Hänen mukaansa poikkeustilanteessa toimitaan perusolettamusten mukaisesti ja se, että kriisitilanteissa toimiminen on osana noita perusolettamuksia, auttaa organisaatiota selviämään.

Janhonen (2018 s.28) toteaa, että nykyään varautuminen kuitenkin yleensä tehdään vielä strategiatasolla ja se jää helposti ainoastaan organisaation johdon tiedon tasolle. Jauhonen (2018 s. 31) kuitenkin suosittelee varautumisen ja toimintavalmiuden istuttamista koko organisaation läpäiseväksi. Käytännön toimintaa voidaan hänen mukaansa harjoitella stressitestillä, jossa eletään läpi mahdollisia poikkeustilanteita. Niiden avulla saadaan näkyviksi toimintamallit, jotka ylläpitävät toimintakykyä sekä ne, jotka sitä laskevat (Jauhonen 2018 s.31). Hänen mukaansa harjoittelu parantaa työyhteisöjä selviämistä todellisissa aidoissa poikkeustilanteissa, vaikka tilanteet olisivatkin harjoituksista poikkeavia.

6. Tutkimuskysymykset ja tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon puitesopimuksessa mukana olevat ostopalveluntuottajat huomioivat toiminnassaan varautumisen ja toimintavarmuuden. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle tilannekuva palveluntuottajien varautumisesta ja valmiuden ylläpitämisestä, sekä kartoittaa, millaisia toiveita ja tarpeita palveluntuottajilla on koskien varautumiseen liittyvää ohjausta ja yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa. Tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, miten palveluntuottajat käytännössä huolehtivat varautumisesta ja toimintavarmuudesta, ja miten varautumista koskevaa hyvinvointialueen ja palveluntuottajien välistä yhteistyötä voisi kehittää.

Tutkimustuloksia on analysoitu siitä näkökulmasta, miten kyselyyn vastanneet ovat arvioineet valmiuteen liittyvien kokonaisuuksien toteutumisen omassa yksikössään. Tuloksia on lisäksi analysoitu teorialähtöisesti peilaten Janhusen (2018) näkemyksiin resilienssistä.

6.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto (N=18) on kerätty Webropol-kyselyllä, joka lähetettiin Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon puitesopimuksessa mukana oleville, Päijät-Hämeen alueella sijaitseville lastensuojelun sijaishuollon palveluntuottajille. Aineisto on luonteeltaan poikkileikkausaineisto ja perustuu vastaajien itsearvioon oman toimintayksikkönsä käytännöistä sekä näkemyksistä koskien valmiuteen liittyvää yhteistyötä.

Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonyymisti eikä vastaajista muodostunut rekisteriä. Taustatietona kysyttiin lastensuojelun sijaishuollon muotoa (perustason lastensuojelulaitos, erityistason lastensuojelulaitos, vaativan tason lastensuojelulaitos, ammatillinen perhekoti) ja kysymykseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Varsinainen kysely koostui neljästä osiosta: 1) valmiussuunnittelun sisällön kuvauksesta, 2) alueellisen riskiarvion huomioimisesta, 3) harjoittelusta ja organisaation turvallisuuskulttuurista sekä 4) yhteistyöstä ja häiriötilanteiden raportoinnista.

Kyselytutkimukseen vastasi yhteensä 19 lastensuojelun sijaishuollon palveluntuottajaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueelta. Kyselyyn vastanneet yksiköt jakautuivat seuraavasti: 5

ammattillista perhekotia, 6 perustason lastensuojelulaitosta, 6 erityistason lastensuojelulaitosta ja 1 vaativan tason lastensuojelulaitos.

Otoksen pieni koko ja vaativan tason yksiköiden vähäinen edustus rajoittavat tulosten yleistettävyyttä, mutta aineisto tarjoaa kuitenkin suuntaa antavaa tietoa varautumisen ja toimintavarmuuden nykytilasta alueellisessa kontekstissa Päijät-Hämeen hyvinvointialueella.

6.2 Varautumista ja toimintavarmuutta koskevan kyselyn kuvaus

Kyselyn ensimmäisessä osiossa kysyttiin palveluntuottajien varautumissuunnitelmien sisällöstä. Osiossa on yhteensä 14 strukturoitua kysymystä, jotka on jaoteltu seuraaviin kokonaisuuksiin:

- Johtaminen (4 kysymystä)
- Toiminnanohjaus (3 kysymystä)
- Henkilöstö ja henkilöresurssien hallinta (3 kysymystä)
- Kumppanuudet (3 kysymystä)
- Materiaalinen varautuminen (1 kysymys)

Jokaiseen osioon oli mahdollista antaa lisätietoja avoimena vastauksena. Hyvinvointialue ei ole asettanut varautumissuunnitelmien sisällölle vähimmäisvaatimuksia, eikä kysymysten tarkoituksena ollut arvioida varautumissuunnitelmien riittävyttä tai sitä ovatko ne sisällöltään hyviä tai huonoja. Kysymysten kautta on kuitenkin mahdollista arvioida, sisältävätkö varautumissuunnitelmat tiettyjä, toimialan näkökulmasta olennaisia kokonaisuuksia. Tietopohjana on hyödynnetty Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton Valmius – ja jatkuvuudenhallinta soterakenteissa -kehittämishankkeen osana julkaistuja oppaita: Sopimusperusteinen varautuminen: Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille (2019) sekä Valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma: Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille (2019). Kuntaliitto (Korhonen, Ari 2022) on lisäksi julkaissut varautuminen hankinnoissa -oppaan, jossa annetaan esimerkkejä siitä, mitä varautumiseen liittyviä ehtoja palveluntuottajan / tarjoajan voidaan edellyttää täytettävän päästäkseen kilpailuun mukaan, ja millaisia varautumisen ominaisuuksia hankinnoissa voidaan pisteyttää. On kuitenkin huomattava, että edellä mainitut ohjeet ja oppaat eivät ole sitovia.

Kysymykset olivat strukturoituja ja perustuivat järjestysasteikollisiin vastausvaihtoehtoihin: ”toteutuu hyvin”, ”toteutuu soveltuvin osin” ja ”ei sisälly valmiussuunnitelmaan” ja ”en osaa sanoa”.

Kyselyn toisessa osassa kartoitettiin alueellisen riskiarvion mukaisiin riskeihin varautumista. Päijät-Hämeeseen on laadittu Alueellinen riskiarvio vuonna 2023. Alueellinen riskiarvio täydentää kansallista riskiarviota ja se tuo tarkempaa näkymää eri alueiden mahdollisista riskeistä ja varautumistarpeista. Sisäministeriön toimeksiannon mukaan laadituissa riskiarvioissa tarkastellaan alueellisesti merkittäviä riskejä. Riskiarvion tavoitteena on toimia eri organisaatioiden varautumisen tukena. (<https://sisainenturvallisuus.fi/alueelliset-riskiarviot>). Alueellisessa riskiarviossa käsitellyt riskit ovat:

1. Laaja- ja pitkäkestoinen vedenjakeluhäiriö
2. Laaja- ja pitkäkestoinen jätevesihuollonhäiriö
3. Sähkön saannin suurhäiriö
4. Vaarallisiin aineisiin (CBRNE) liittyvä onnettomuus
5. Vakava maantieliikenteen onnettomuus
6. Vakava rautatieliikenteen onnettomuus
7. Talvimyrsky, johon liittyy pitkä pakkasjakso ja kova lumisade
8. Vakava henkilökoukoon kohdennettu väkivallanteko
9. Laajalle levinnyt tartuntatauti
10. Tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden häiriöt
11. Laajamittainen maahantulo

Valitsemme kyselyyn edellä mainituista 11 riskistä lastensuojelun sijaishuollon toiminnan ja varautumisen näkökuomasta arviomme mukaan olennaisimmat riskit, joita olivat:

1. Laaja- ja pitkäkestoinen vedenjakeluhäiriö
2. Laaja- ja pitkäkestoinen jätevesihuollonhäiriö
3. Sähkön saannin suurhäiriö
4. Talvimyrsky, johon liittyy pitkä pakkasjakso ja kova lumisade
5. Vakava henkilökoukoon kohdennettu väkivallanteko
6. Laajalle levinnyt tartuntatauti
7. Tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden häiriöt

Riskikohtaisesti esitetyt ”oletteko osana valmiussuunnittelua ja varautumista huomioineet seuraavat riskit” kysymykset olivat strukturoituja ja perustuivat järjestysasteikollisiin vastausvaihtoehtoihin: ”kyllä”, ”soveltuvin osin” ja ”ei” ja ”en osaa sanoa”. Riskiarvioiden alueellisuus määrittä osaltaan myös kyselyn kohdentamista nimenomaan Päijät-Hämeen alueella toimiville lastensuojelun sijaishuollon palveluntuottajille.

Kyselyn kolmannessa osiossa kysyttiin häiriötilanteisiin liittyvästä harjoittelusta. Henkilöstön koulutuksilla voidaan sekä varautua ennaltaehkäisevässä mielessä estämään häiriötilanteiden syntymistä, että harjoitella häiriötilanteissa toimimista. Häiriötilanteisiin liittyvän toiminnan harjoittelu on siten olennainen osa varautumista. Suunnitelma harjoittelun toteuttamisesta tulee kirjata valmiussuunnitelmaan ja sen toteutumista varten tulee nimetä vastuutahot (STM Perustelumuistio 2.3.2023: Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin).

Vastaajilta kysyttiin, onko toimintayksikössä laadittu osana valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnittelua henkilöstön koulutus- ja harjoitussuunnitelmaa. Lisäksi kysyttiin, järjestetäänkö henkilöstölle häiriötilanteisiin, paloturvallisuuteen, häiriötekijöiden ilmoittamiskäytäntöihin ja ensiapuun liittyvää koulutusta.

Kyselyn neljäs osio koski yhteistyötä (hyvinvointialueen kanssa) sekä häiriötilanteista raportointia. Valtioneuvoston asetuksen hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin (308/2023) mukaan hyvinvointialueen tulee laatiessaan sopimuksia järjestämistänsä olevasta toiminnasta yksityisten palvelujen tuottajien kanssa, sopia myös ilmoitusmenettelystä häiriötilanteissa. Yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtävissä sopimuksissa tulisi asetuksen mukaan jatkossa huomioida myös niiden velvollisuus ylläpitää tilannekuvaa ja välittää sitä valmiuskeskukselle. Osiossa on kysytty väittämien kautta vastaajien tarpeista koskien häiriötilanteista raportoinnin ohjeistusta (vastausvaihtoehdot: samaa mieltä, osittain samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, osittain eri mieltä, eri mieltä, en osaa sanoa). Lisäksi kysyimme vastaajien näkemyksiä hyvinvointialueen kanssa tehtävää varautumiseen ja valmiuteen liittyvää yhteistyötä koskien. Yhteistyötä koskevat kysymykset perustuvat sopimusperusteinen varautuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa -ohjeessa (STM 2019:9 s.31) kuvattuihin esimerkkeihin palveluiden järjestäjän ja esimerkiksi ostopalveluntuottajien tai muiden viranomaisten keskinäisen yhteistyön muodoista.

7. Tutkimuseettiset kysymykset

Kyselytutkimuksemme on anonyymi ja vastaajat on luokiteltu ainoastaan heidän tarjoamansa palvelun perusteella. Luokkia ovat perustaso, erityistaso sekä vaativa laitoshoido. Tarkastelimme aiheitamme myös liikesalaisuuden näkökulmasta, mutta emme löytäneet eettistä ristiriitaa. Kyselyä ja sitä koskevaa saatetta laadittaessa on kuitenkin huomioitava, että palveluiden hankintaan, kilpailutuksiin ja kilpailuilla markkinoilla toimimiseen liittyy jännitteisyyttä, ja kyselyyn vastaajille tulee selkeästi kertoa tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista.

Aineistohallinnan osalta tutkimusaineistoa säilytämme tietoturvalisesti Helsingin yliopiston asemalla. Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja, joten henkilökisteriä ei synny. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen edustajat esittivät toiveena, että saisivat tutkimusmateriaalin myös itselleen. Tutkimuksen toteutuksessa on huolehdittu siitä, että tutkimuksen osallistujat tulevat tästä varmasti tietoisiksi, eli asiasta on informoitu osallistujia selkeästi tutkimuksen saatekirjeessä.

8. Tutkimus käytäntötutkimuksena, tulosten hyödyntäminen, keskustelut työyhteisössä tulosten hyödyntämisestä

Tutkimus toteutetaan käytäntötutkimuksena. Käytäntötutkimus on tutkimus- ja kehittämisote, jossa tutkimus ja käytännön toiminta yhdistyvät toisiaan rikastuttavaksi prosessiksi. Käytäntötutkimus käsitteenä kuvaa sosiaalityön kehittämisestä ja tutkimuksesta rakentuvaa, useiden toimijoiden jaettua yhteistä oppimisen ja tiedonmuodostuksen prosessia (Satka ym. 2016, s.8). Tämän tutkimuksen aihe on syntynyt hyvinvointialueen tarpeesta tarkastella palveluntuottajien varautumisvalmiutta syvällisemmin kuin mitä viralliset dokumentit ja suunnitelmat kertovat varautumisesta. Maailmantilanne on muuttunut yhä epävarmemmaksi, ja koronapandemia osoitti käytännössä, ettei varautumisvalmius ole aina toteutunut käytännössä, siitäkään huolimatta, että viralliset dokumentit olisivat lain määrittämällä tavalla kunnossa.

Satka ja kumppanit (2016 s.22) kuvaavat käytäntötutkimusprosessia tavoiteorientoituneena yhteistyönä. Tutkimuksen suunnittelu on toteutettu yhdessä hyvinvointialueen yhteyshenkilöiden kanssa, mikä heijastaa käytäntötutkimuksen osallistavaa ja yhteistoiminnallista perusluonnetta. Tutkimuskysymykset ja menetelmät on muotoiltu yhteistyössä käytännön toimijoiden kanssa yhteisessä tapaamisessa. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa yhteyshenkilöiltä tuli vahvoja toiveita käytäntötutkimuksen toteuttamiseen liittyen, ja yhteyshenkilöiden toiveet on otettu huomioon kyselylomaketta ja tutkimustapaa suunniteltaessa. Tutkimuksemme perustuu ajatukseen, että sijaishuollon palveluiden varautumista ja toimintavarmuutta voidaan ymmärtää ja kehittää vain yhteistyössä niiden toimijoiden kanssa, jotka tarkastelevat näitä asioita käytännön työssään. Näin voidaan varmistua siitä, että tutkimusasettelu toteutetaan sillä tavalla, että tulokset ovat aidosti käytäntöä palvelevia ja hyödyttäviä. Tutkimuksen tilaajataho sai myös vaikuttaa hahmottelemamme kyselylomakkeen sisältöön ennen lopullisen kyselyn laatimista.

Käytäntötutkimusprosessissa voidaan tunnistaa neljä vaihetta: suunnittelu-, pilotointi-, toteutus- sekä tiedon kentälle palauttamisen ja reflektoinnin vaiheet (Satka ym. 2016, s.20) Näistä vaiheista tutkimuksemme kannalta olennaisia ovat suunnittelu, toteutus ja tiedon kentälle palauttaminen sekä reflektointi.

Käytäntötutkimuksen tarkoituksena on tuottaa hyödyllistä tietoa, jonka avulla on mahdollista kehittää käytäntöä. Tutkimuksemme tuloksista välittyntä tietoa on mahdollista hyödyntää tulevissa kilpailutuksissa ja kyselylomakkeiden vastauksista on mahdollista kehittää muitakin innovaatioita tulevaisuuden varautumista ja sen vaatimuksia silmällä pitäen. Yhteiset keskustelut ja tiedon jakaminen pitkin prosessia yhteyshenkilöiden kanssa mahdollistaa ideoiden jakamisen ja uusien innovaatioiden syntyminen tutkimusprosessin aikana.

Käytäntötutkimuksella on mahdollisuus tukea hyvinvointialuetta järjestämisvastuuseen liittyvässä velvollisuudessa, joka koskee valmiudesta ja varautumisesta huolehtimista silloin kun palveluita hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Kysely tuottaa hyödyllistä tietoa palveluntuottajien varautumisesta ja sen ylläpitämisestä. Tutkimuksen tulokset voivat tukea hyvinvointialuetta sopimus pohjaisen varautumisen toteuttamisessa esimerkiksi tulevissa kilpailutuksissa. Tutkimustulokset esitellään työyhteisölle joko Teams- tai livetapaamisella, jonka lisäksi on mahdollista kirjoittaa myös blogiteksti käytäntötutkimuksesta ja sen tuloksista. Sekä tutkimuksen eettisyyden että käytäntötutkimuksen vuorovaikutuksellisuuden toteutumisen kannalta oleellista on avoin ja luottamuksellinen keskustelu hyvinvointialueen

yhteyshenkilöiden kanssa käytäntötutkimuksen kaikissa vaiheissa. Kyselyn tilaajana hyvinvointialue selvästi toivoi kyselytutkimusta, joten hylkäsimme ryhmämme idean kilpailutusasiakirjoihin perustuvan tutkimuksen tekemisestä. Toteutimme vuoropuhelua myös siinä, että hyvinvointialueen edustajat saivat kertoa mielipiteensä ja muokkausehdotuksensa kyselylomakkeeseemme ennen sen julkistamista.

Käytäntötutkimus on luonteeltaan yhteistyöprosessi, jossa opiskelijoina toteutamme tutkimusta yhdessä hyvinvointialueen yhteystahojen kanssa. Eettisyyden kannalta on tärkeää huomioida, että yhteistyökumppanit toteuttavat tutkimusta palkkatyöhönsä kuuluvana osana, ja opiskelijoina roolimme on harjoitella tutkimuksen tekemistä, emmekä ole valmiita tutkijoita. Yliopiston tuki näyttäytyy tärkeänä, sekä huomion kiinnittäminen siihen kuinka laajasti tutkimusta voidaan tehdä niin, että työn määrä pysyy opintopisteiden rajoissa.

9. Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa on raportoitu vastauksissa esiin nousseita huomioita ja kehityskohteita yksiköiden valmiussuunnitelmaan liittyen. Aineistossa kysymykset oli jaoteltu eri teemoihin, jotka on esitelty aiemmin tässä raportissa. Myös tutkimustulokset on esitelty teemojen mukaisesti, ja lopuksi tuloksia on analysoitu Janhosen (2018) resielienssin määritelmään peilaten.

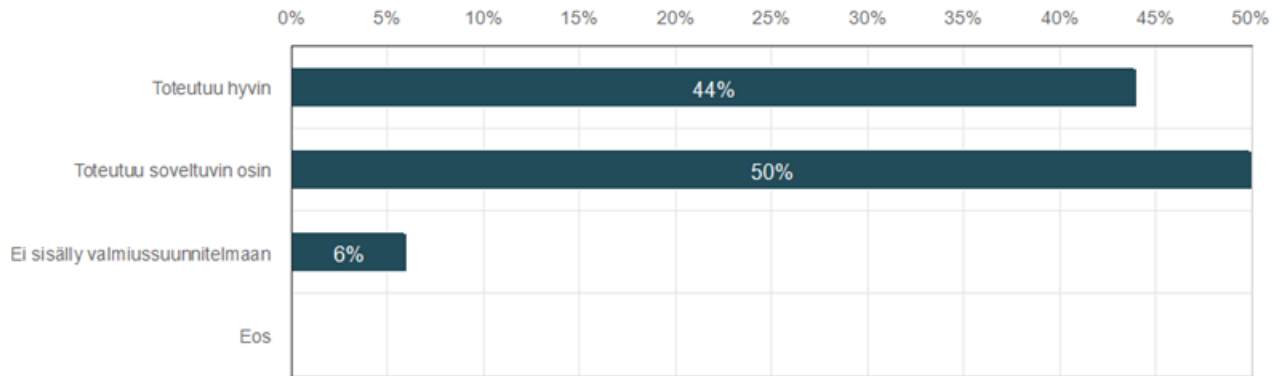
Tulosten perusteella valmiussuunnittelun keskeiset perusrakenteet ovat suurimmassa osassa vastaajayksiköitä olemassa.

7.1 Johtaminen

Kaikki 18 vastaajaa arvioivat ydintoimintoihinsa liittyvien jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallintaan vaikuttavien tekijöiden ja riippuvuuksien tunnistamisen toteutuvan hyvin tai soveltuvien osin. Tämä viittaa siihen, että toimintavarmuuden perusajatus on sisäistetty kaikissa kyselyyn vastanneissa yksiköissä. Myös jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallinnan ja koordinoinnin vastuuttamisen arvioitiin toteutuvan toimintamalleissa joko hyvin tai soveltuvien osin kaikissa vastauksissa. Toimintavarmuuden toteutumisen ja erityistilanteisiin varautumisen

tarkoituksenmukaisuuden seurannan ja arvioinnin nähtiin toteutuvan myös joko soveltuvin osin tai hyvin kaikissa vastanneissa yksiköissä.

4. Kriisiviestintä ja normaaliolojen poikkeamista raportointi sekä niihin liittyvät menettelytavat keskeisimpien sidosryhmien kanssa on suunniteltu, vastuutettu, ohjeistettu ja huomioitu toimintamalleissa

Yllä olevasta kuvaajasta on havaittavissa, että yksi vastaaja on arvioinut, ettei kriisiviestintää ja normaaliolojen poikkeamista raportointia sekä niihin liittyvät menettelytapoja sidosryhmien välillä ole vastuutettu, ohjeistettu ja huomioitu toimintamalleissa.

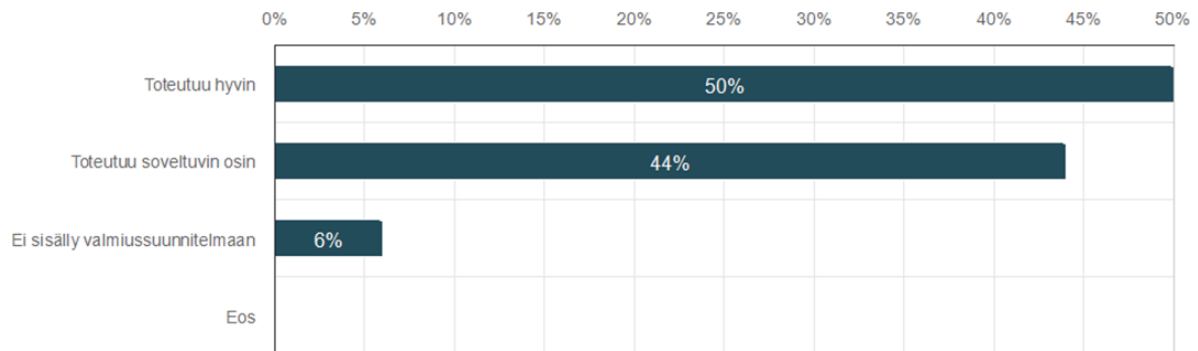
7.2. Toiminnan ohjaus

Toiminnan ohjauksen ja riskienhallinnan osa-alueet näyttävät vahvana vastausten perusteella. Erityisesti riskienhallintamenettelyiden hyödyntäminen jatkuvuuden hallinnan kehittämisessä oli vahvaa: suurin osa vastaajista ilmoitti tämän toteutuvan hyvin. Tämä osoittaa, että riskiperusteinen ajattelu on melko hyvin juurtunut tähän tutkimukseen vastanneiden sijaishuollon palveluntuottajien toimintaan.

Kriittisten toimintojen häiriötilanneohjeiden osalta suurin osa vastaajista arvioi ohjeiden toteutuvan hyvin tai soveltuvin osin, yksi vastaaja arvioi ohjeiden puuttuvan valmiussuunnitelmasta.

5. Kriittisten toimintojen häiriöiden hallintaohjeet on laadittu, koulutettu henkilöstölle ja toimintaa on harjoiteltu

Vastaajien määrä: 18

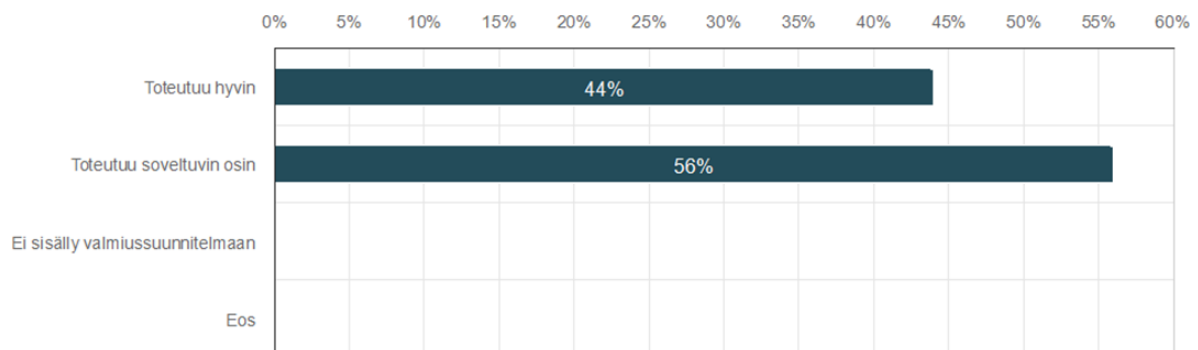
7.3 Henkilöstö ja henkilöresurssi

Henkilöstöön liittyvä varautuminen näyttäytyi tuloksissa vahvana, erityisesti henkilöstömitoituksen osalta: lähes kaikki vastaajat katsoivat henkilöstön olevan mitoitettu ydintoimintojen jatkuvuuden turvaamiseksi hyvin. Lastensuojelun sijaishuollossa on sitovat henkilöstömitoitukset, joten henkilöstövarautumisen voi ajatella olevan lastensuojelussa arkipäiväistä.

Myös rooli- ja tehtäväkohtaiset vaatimukset jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallintaan liittyen näyttäytyivät selkeiltä vastausten perusteella.

8. Jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallintaan liittyvälle osaamiselle on asennettu rooli- tai tehtäväkohtaiset vaatimukset. Henkilöstön osaamistaso tunnetaan ja osaamista kehitetään

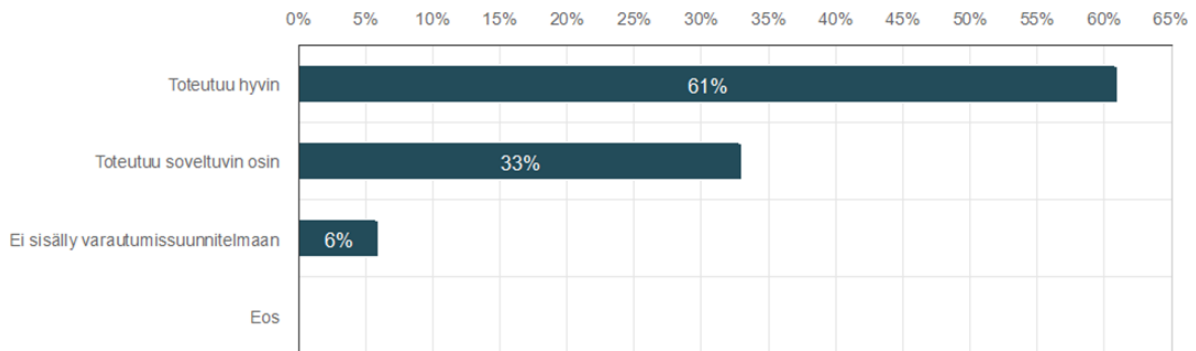
Vastaajien määrä: 18

Avainroolien ja -henkilöiden tunnistamisesta ja varajärjestelyiden suunnittelemisesta yksi vastaaja on arvioinut, etteivät nämä sisälly varautumissuunnitelmaan.

9. Avainroolit- ja henkilöt on tunnistettu ja varajärjestelyt on suunniteltu

Vastaajien määrä: 18

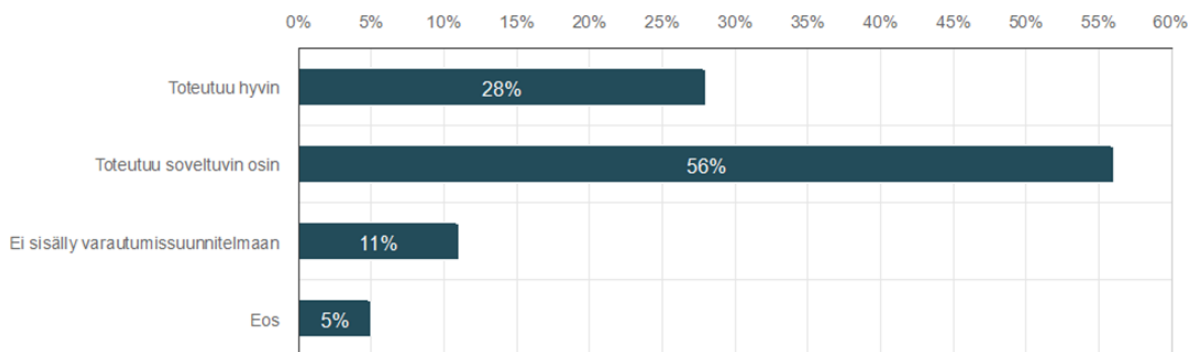
7.4. Kumppanuudet

Kumppanuuksiin liittyvät tulokset osoittavat aineiston vastauksissa koetun kehitystarpeen. Vain 5 vastaajaa ilmoitti, että kriittiset kumppanit ja resurssit on tunnistettu ja että jatkuvuuden hallintavelvoite on ulotettu niihin kattavasti. Alihankintasopimusten osalta 8 vastaajaa ilmoitti, ettei vaatimuksia toiminnan jatkuvuuden hallinnasta ole sisällytetty sopimuksiin.

Tämä on toimintavarmuuden kannalta keskeinen havainto, sillä sijaishuollon yksiköt ovat usein riippuvaisia ulkopuolisista tukipalveluista, kuten ruokahuollosta, kiinteistöhuollosta ja kuljetuksista. Mikäli näiden palveluiden jatkuvuutta ei ole huomioitu sopimustasolla, yksikön oma varautuminen ei välttämättä riitä turvaamaan ydintoimintoja häiriötilanteissa.

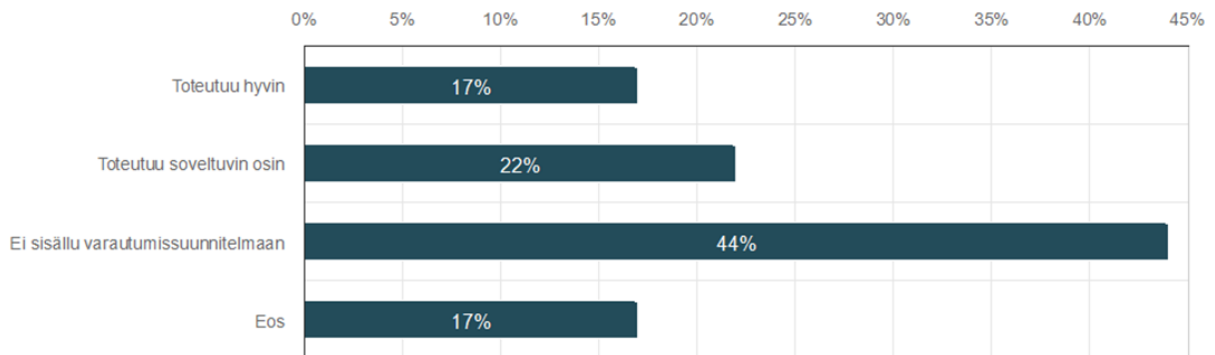
11. Kriittiset kumppanit, alihankkijat ja resurssit on tunnistettu ja niihin on ulotettu jatkuuden hallintavelvoite

Vastaajien määrä: 18

12. Alihankinta- ja tukipalvelusopimuksissa on vaatimukset toiminnan jatkuvuuden hallinnan toteuttamiselle

Vastaajien määrä: 18

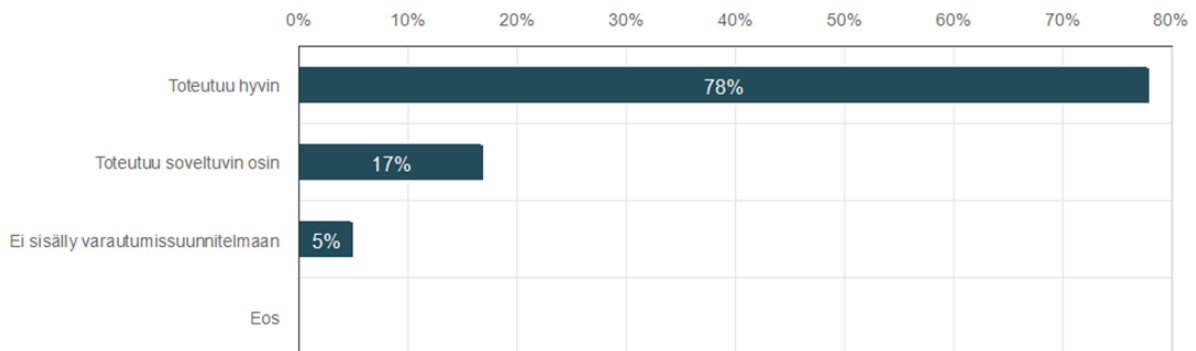

7.5 Materiaalinen varautuminen

Materiaalinen varautuminen oli vastaajien mukaan pääosin hyvällä tasolla: 14 vastaajaa ilmoitti yksikön varautumisen poikkeusoloihin varastojen tai hankintaketjujen avulla toteutuvan hyvin tai soveltuvin osin. Tämä tukee käsitystä siitä, että konkreettiset, arkea koskevat varautumistoimet on huomioitu.

14. Olemme arvioineet toimintamme kannalta olennaisin osin materiaallisen varautumisen tarvetta ja mitoittaneet varastomme tai järjestäneet omat hankintaketjumme siten, että kykenemme toimimaan myös poikkeusoloissa.

Vastaajien määrä: 18

Häiriötilannekohtaisessa tarkastelussa varautuminen oli kattavinta vedenjakelun häiriöihin ja tartuntatauteihin.

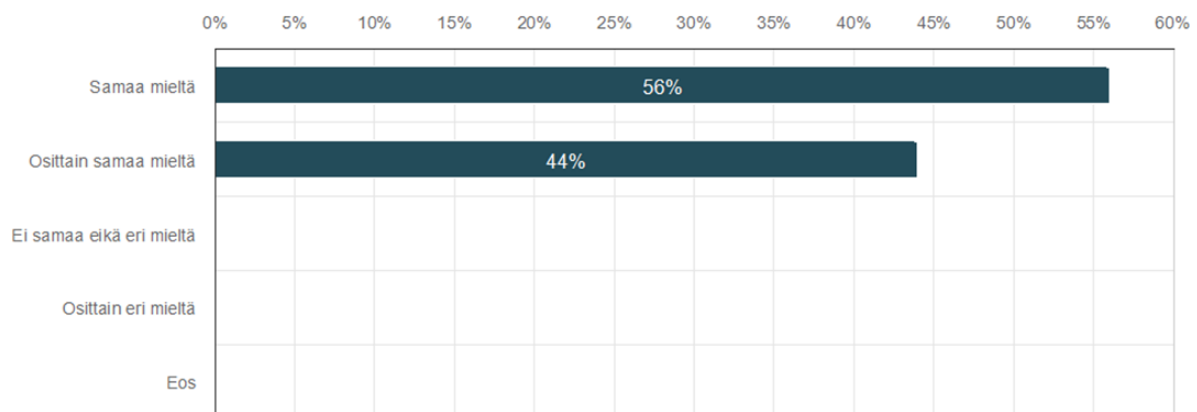
Koulutuksesta erityisesti ensiapukoulutuksen toteutuminen näyttöytyy vahvana palveluntuottajien vastauksissa. Sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden häiriötilanteisiin liittyvän koulutuksen arvioi suurin osa vastaajista toteutuvan (ulkoisen turvallisuuden häiriössä 13 vastaajaa ja sisäisen turvallisuuden häiriötilanteessa 15 vastaajaa).

Avoimia vastauksia liittyen valmiusharjoituksiin ja –koulutukseen tuli kaksi. Nämä avoimet vastaukset ovat kyselyn ainoat. Toisessa avoimessa vastauksessa tuodaan esiin, että säännölliset harjoittelut ja koulutukset ovat ensisijaisen tärkeitä turvallisuuden ylläpitämiseksi. Toisessa avoimessa vastauksessa vastaaja on nostanut esiin sen, että etenkin ammatillisilla perhekodeilla usein henkilöstönä on vain perhekotivanhemmat. Vastaaja on kirjoittanut: “kahden hengen ryhmälle on vaikea saada esim. paloturvallisuusharjoituksia tai muitakaan koulutuksia, poisluettuna ensiapukoulutukset. Hyvinvointialue voisi järjestää avoimia yhteiskoulutuksia, joihin pienistä yksiköistä voitaisiin osallistua.”

Vastaajien keskuudessa tuloksista havaitaan yksimielisyyttä yhteistyön kehittämisen tarpeesta, erityisesti kriittisten toimintojen tunnistamisessa ja yhteisten periaatteiden sopimisessa. Varautumisen kannalta koulutusta ja harjoituksia pidetään tärkeänä, mikä sopii aiemman tutkimuksen käsitykseen siitä, että varautumisen harjoittelun välttämättömyys valmiuden varmistamiseksi tunnustetaan (Daughtery & Blome 2009).

Olisi tärkeää arvioida ja kehittää valmiussuunnitteluun liittyvää yhteistyötä

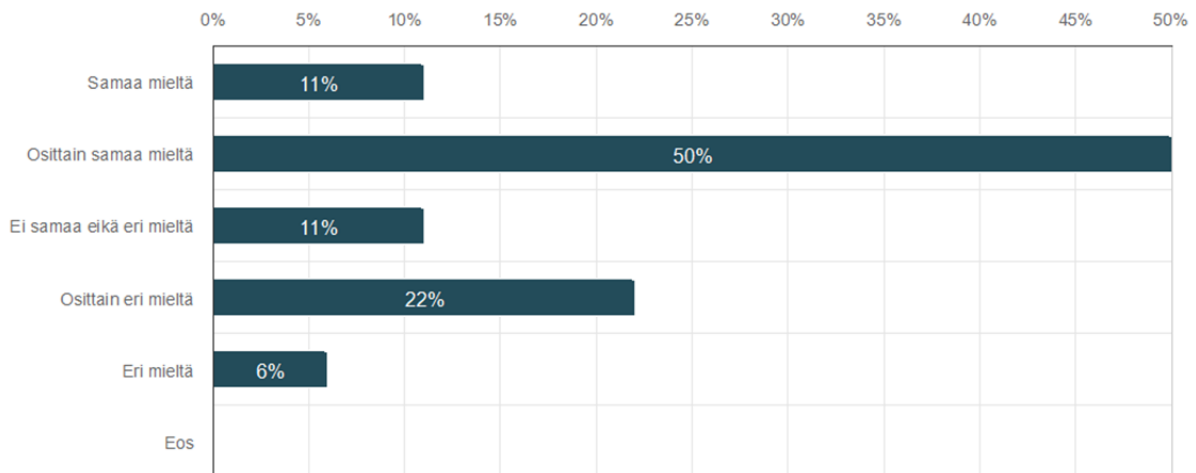
Vastaajien määrä: 18

Osion vastauksista käy ilmi, että hyvinvointialueiden ohjaus esimerkiksi koskien raportointia ja ilmoitusmenettelyä koetaan osittain riittämättömäksi. Samanaikaisesti lähes kaikki vastaajat pitivät tärkeänä yhtenäisiä ohjeita ja yhteisesti sovittuja toimintamalleja. Tämä osoittaa ristiriidan nykyisten käytäntöjen ja koettujen tarpeiden välillä. Toimintavarmuus näyttyy tällöin hajanaisena: yksiköt toimivat omien tulkintojensa varassa ilman selkeää alueellista kehystä. Vastauksista nousee esiin toive selkeämmälle ja yhteneväiselle ohjeistukselle, mikä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (Heino & Weckroth & Ranta 2020 s-1–2, 8).

Nykyinen lainsäädäntö ja hyvinvointialueiden ohjaus koskien raportointia ja ilmoitusmenettelyä on riittävää

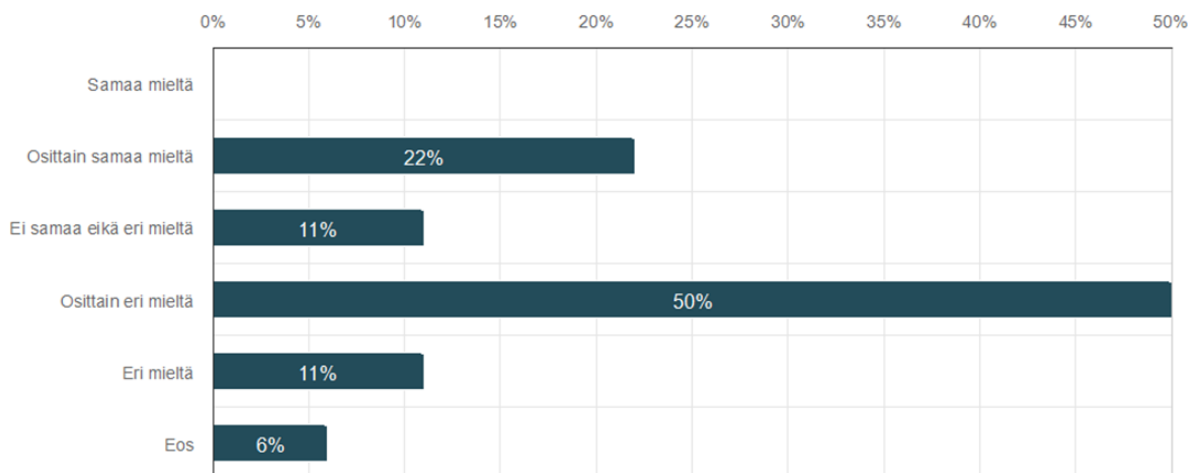
Vastaajien määrä: 18

Alla olevasta kuvaajasta käy ilmi, ettei yksikään kyselyyn vastannut koe, että tieto ja ohjeistus tilannekuvan välittämisestä ja ylläpitämisestä valmiuskeskukselle olisi riittävää.

Olemme saaneet riittävästi tietoa ja ohjeistusta koskien veloitetta ylläpitää ja välittää tilannekuva valmiuskeskukselle

Vastaajien määrä: 18

10. Resilienssi tutkimustulosten valossa

Janhosen (2018 s.28) mukaan toimintakyky tarkoittaa organisaation kykyä toteuttaa ydintehtävänsä myös häiriö- ja poikkeustilanteissa. Kyselyaineisto osoittaa, että

vastaajayksiköissä toimintakykyä tukevat rakenteet ovat pääosin olemassa, erityisesti ydintoimintojen tunnistamisen ja riskienhallinnan osalta. Kaikki vastaajat ilmoittivat, että ydintoimintoihin liittyvät jatkuvuustekijät on tunnistettu joko hyvin tai soveltuvien osin, eikä yksikään vastannut niiden puuttuvan valmiussuunnitelmista.

Myös henkilöstöressurssien mitoitus ydintoimintojen jatkuvuuden turvaamiseksi arvioitiin vahvaksi valmiussuunnitelmissa, mikä tukee Janhosen näkemystä siitä, että toimintakyky edellyttää konkreettisia, arjen toimintaan kiinnittyviä ratkaisuja. Sen sijaan kumppanuuksiin ja alihankintaan liittyvät käytännöt osoittautuvat toimintakykyä heikentäväksi tekijäksi: lähes puolet vastaajista ilmoitti, ettei jatkuvuudenhallinnan vaatimuksia ole sisällytetty alihankinta- ja tukipalvelusopimuksiin. Tulos herättää pohdintaa siitä, tarkastellaanko toimintakykyä ensisijaisesti yksikkötasolla eikä osana laajempaa toiminnallista verkostoa, mikä on ristiriidassa resilienssin systemisen luonteen kanssa.

Janhonen esittää yhtenä resilientin organisaation ominaisuutena sopeutumiskyvyn, eli organisaation kyvyn muokata ja uudistaa toimintaa kriisin myötä. Janhonen näkee sopeutumiskyvyn välttämättömänä organisaation elinvoimaisuudelle. Janhosen mukaan ollakseen uudistumiskykyinen, on organisaation kehitettävä toipumis- ja sopeutumiskykyä silloin, kun tilanne on normaali. (Janhonen 2018, s. 28) Aineistossa ja tutkimustuloksissa toipumis- ja sopeutumiskyvyn kehittäminen kytkeytyy vahvasti ainakin henkilöstön koulutukseen, sillä koulutus lisää henkilöstön valmiuksia toimia erilaisissa häiriötilanteissa.

Janhosen korostama harjoittelu stressitestien avulla näyttäytyy aineistossa osittaisena. Vaikka kriittisten toimintojen häiriöohjeita on laadittu ja koulutettu, vain puolet vastaajista arvioi harjoittelun toteutuvan hyvin. Tämä on merkittävää, sillä Janhosen mukaan juuri harjoittelu mahdollistaa toimintamallien näkyväksi tekemisen ja siten aidon toipumiskyvyn kehittymisen. Ilman systemaattista harjoittelua toipuminen jää herkästi reaktiiviseksi eikä muutu organisaation pysyväksi oppimiseksi. (Janhonen 2018, s. 26)

Yhteistyö ja kumppanuudet, joka on yksi Janhosen (2018) määrittelemä keskeinen elementti resilienssille organisaatiolle, näyttäytyy aineistossa kehityskohteenä kyselyyn vastanneiden palveluntuottajien vastausten perusteella. Janhonen korostaa jatkuvaa vuorovaikutusta ja yhteistötä sekä organisaation sisällä, että erilaisten yhteistyökumppaneiden kanssa keskeisenä, jotta verkostoyhteistyö yllättävissäkin tilanteissa toimii (s.28).

11. Pohdinta

Hyvinvointialueiden on varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Tutkimusaineiston perusteella lastensuojelun sijaishuollon palveluntuottajien varautuminen ja toimintavarmuus Päijät-Hämeen hyvinvointialueella näyttää olevan rakenteellisesti kohtuullisella tasolla, mutta sen toteutuksessa ja yhteistyössä näyttää myös kehittämistarpeita.

Vastauksissa nousee esiin, että valmiussuunnittelun peruselementit – kuten ydintoimintojen tunnistaminen, riskienhallinta ja henkilöstömitoitus – ovat pääosin olemassa kaikissa vastaajayksiköissä. Tämä viittaa siihen, että lainsäädännön ja sopimusohjauksen edellyttämät rakenteet on suurelta osin omaksuttu.

Vastauksissa näkyy, että erityisesti alihankintaan ja yhteistyöhön eri sidoskumppaneiden kanssa liittyy epäselvyyksiä. Jatkuvuudenhallinnan vaatimukset eivät kaikissa vastanneissa yksiköissä sisälly alihankinta- ja tukipalvelusopimuksiin, eikä vastuunjako kumppaneiden kanssa ole kaikilta osin selkeä. Tämä heikentää palvelujärjestelmän resilienssiä häiriötilanteissa.

Henkilöstöön liittyvä varautuminen on pääosin hyvällä tasolla, mutta mahdollisuuksissa osaamisen kehittämiseen ja koulutusten saavutettavuudessa on eroja. Ammatillisten perhekotien rajalliset henkilöstöresurssit vaikeuttavat osallistumista harjoituksiin ja koulutuksiin, mikä asettaa yksiköt eriarvoiseen asemaan varautumisen näkökulmasta. Vastauksista nousee esiin, että palveluntuottajat kokevat hyvinvointialueen ohjauksen ja esimerkiksi raportointikäytäntöjen ohjeistuksen puutteellisiksi. Erityisesti tilannekuvan muodostamiseen ja välittämiseen liittyvät velvoitteet koetaan jollain tasolla epäselviksi.

Tutkimusta ja sen tuloksia voi osaltaan hyödyntää, kun halutaan varmistaa palveluntuottajien riittävä varautuminen tiettyihin uhkiin tai häiriötekijöihin. Tuloksia on mahdollista hyödyntää valmiuteen ja varautumiseen liittyvässä ohjauksessa, valvonnassa sekä yhteistyössä.

Tutkimuksen tuloksia on myös mahdollista huomioida hyvinvointialueiden keskinäisessä yhteistyössä. Lastensuojelun sijaishuoltoyksiköiltä tuli kyselyssämme toive hyvinvointialueiden yhtenevistä vaatimuksista ja ohjeista. Kyselystämme kävi ilmi myös, että palveluntuottajat toivoivat dialogia sekä yhteisiä koulutus- ja harjoitustilanteita

hyvinvointialueen kanssa. Kahteen avoimeen kysymykseen vastanneet toivoivat säännöllisiä harjoituksia ja koulutuksia nimenomaan hyvinvointialueen organisoimana, koska pienissä yksiköissä niitä voi olla hankala ideoida ja toteuttaa yksin. Nämä tulokset osoittavat, että lastensuojeluyksiköt haluavat parantaa resilienssiään (Janhonen 2018 s.28, 31). Tämä voisi onnistua yhteisiä stressitestejä toteuttamalla. Palveluntuottajien kokemuksia ja näkemyksiä on myös mahdollista hyödyntää tehtäessä hyvinvointialueen omien toimintayksiköiden valvontalain velvoittamia varautumissuunnitelmia. Jatkossa voisikin olla mielenkiintoista tehdä hyvinvointialueiden omiin laitoksiin samanlainen kysely koko henkilöstön tasolle asti vietyinä, syventää tekemäämme kyselyä vaikkapa temahaastatteluna tehtävällä tutkimuksella tai uusia kysely seurantatutkimuksena muutaman vuoden päästä.

12. Lähteet

Bergman-Pyykkönen, M., Haavisto, V., Julkunen, I., Karvinen-Niirikoski, S., Koskinen, R., Känkänen, P., Kääriäinen, A., Lindqvist, A.-M., Lovio, I., Muukkonen, T., Muurinen, H., Palsanen, K., Poikela, R., Rosengren, Å., Satka, M., Saurama, E., Tulensalo, H., Westerback, F., & Yliruka, L. (2016). Käytäntötutkimuksen taito / Mirja Satka, Ilse Julkunen, Aino Kääriäinen, Ritva Poikela, Laura Yliruka ja Heidi Muurinen (toim.). Heikki Waris -instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/166389>

Eriksson Peter: Covid-19 vaikutukset lastensuojelulaitoksessa (2021), saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/501704/Eriksson_Peter.pdf?sequence=3
Humak

Eriksson, Pia & Harrikari, Timo (2023) Lastensuojelun sijaishuollon palvelutuotannon muutos 2018–2023: Yksityistymisen ja markkinoistumisen trendien tarkastelu.

Yhteiskuntapolitiikka 5–6/2023, 552–560.

<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/b5d84095-f50e-4f4e-8c32-0e497dfd9f05/content>

Forssell, M & Kuoppala T (2024) Lastensuojelu 2024, Yhä harvempi lastensuojeluilmoitus johtaa lastensuojelun asiakkuuteen. Tilastoraportti 23/2025. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Helsinki.

Heino T, Weckroth N, Ranta H. (2020) Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7- yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/2423eb6e-02d5-4636-89f0-82da4857b9a8/content>

Hoikkala, S., Kojo, R., Tervo, J., & Aaltonen, T. Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 19/2017. 48 sivua. Helsinki 2017. ISBN 978-952-302-854-8 (painettu), ISBN 978-952-302-855-5 (verkkojulkaisu)

Hyvönen, A.-E., & Juntunen, T. (2016). Sopeutuva yhteiskunta ja resilienssi : turvallisuuspoliittinen analyysi. *Politiikka*, 58(3), 206–223.

<https://journal.fi/politiikka/article/view/151875>

Janhonen, M. (2018). Resilienssi auttaa organisaatioita selviämään kompleksisessa toimintaympäristössä. Teoksessa Tammelin, M. ja Otankorpi-Lehtoranta, K, 24–30.

Koivisto, J., Pohjola, P. & Blomqvist, P. (2017). Ennen – Aikana - Jälkeen. Arviointiopas kehittäjille. Työpaperi 44/2017. Helsinki: THL.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135538/URN_ISBN_978-952-302-968-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y Helsinki: THL.

Muurinen, H., Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta, oppiarvon myöntänyt yhteisö, & Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA, julkaisija. (2019).

Kokonaisturvallisuuden sanasto, 2017. Turvallisuuskeskus ja sanastokeskus TSK ry. Helsinki.
https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf

Korhonen, Ari (toim.), 2022. Varautuminen hankinnoissa. Suomen Kuntaliitto.
[file:///C:/Users/lindela/Downloads/2178-VarautuminenHankinnoissa-2022%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/lindela/Downloads/2178-VarautuminenHankinnoissa-2022%20(1).pdf)

Nykänen, Eeva: Yksityiset palveluntuottajat julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajina. Artikkelijulkaisussa: [Lakimies: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja](https://www.edilex-fi.libproxy.helsinki.fi/lakimies/21069.pdf) 118 (2020): 3-4, sivut 431-457 <https://www.edilex-fi.libproxy.helsinki.fi/lakimies/21069.pdf>

Porko, Petta & Heino, Tarja & Eriksson, Pia (2018) Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Työpäperi 21/2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/ae742470-d684-432e-a4aa-85ced4d9eb78/content>

Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa / Heidi Muurinen. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca.

Päijät-Hämeen Hyvinvointialueen strategia https://pajjatha.fi/wp-content/uploads/2025/12/2026_pajjat_hameen_hyvinvointialueen_strategia.pdf

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan arviointikertomus 2024
<https://phhyky-julkaisu.tweb.fi/ktwebscr/filesow?doctype=3&docid=1021974&version=1>

Päijät-Hämeen Valmiussuunnitelma, 2024. Yleinen osa https://pajjatha.fi/wp-content/uploads/2024/10/Pajjat_Hameen-hyvinvointialueen-yleinen-valmiussuunnitelma-2024-19.8.pdf

Saari, T. (2016). Resilienssi työntekijän voimavarana asiantuntijatyön aikapaineiden hallinnassa. Hallinnon tutkimus, 35(3).

Stenberg Minna: Varautuminen häiriötilanteisiin yksityisessä lastensuojelulaitoksessa (2024), saatavilla:
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/863774/Stenberg_Minna.pdf?sequence=2
 Turun ammattikorkeakoulu.

Savolainen, Mervi, Vuorinen, Sari (toimittajat), Sopimusperusteinen varautuminen. Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille. STM julkaisuja 2019:9. Helsinki.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/8aacc19e-d8c7-47ae-bff6-cc2e3cd8ffad/content>

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Päijät-Hämeen hyvinvointialueella: Alueellinen asiantuntija-arvio, syyskuu 2025. THL Päätösten tueksi 15/2025. Helsinki.

<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/f264491b-b7f7-4a0e-b2e6-591a13da0ce8/content>

Daugherty, L. G., & Blome, W. W. (2009). Planning to Plan: A Process to Involve Child Welfare Agencies in Disaster Preparedness Planning. *Journal of Community Practice*, 17(4), 483–501. <https://doi.org/10.1080/10705420903300504> Luettu 20.11.2025

Berne, Rebecca: Disaster Preparedness Resource Guide for Child Welfare Agencies. Annie E. Casey Foundation 2009. Baltimore.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED507724.pdf>

Tevameri, Terhi (2024). Sote-palveluala Työelämän sekä yksityisen sektorin viimeaikaiset kehityssuunnat. TEM toimialaraportit 2024:2. Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2024. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/75cc0b80-02c9-42ff-ac2a-4b15a8487aba/content>

Tynkkynen, L-K., Paatela, S., Aalto, A-M, Keskimäki, I., Nykänen, E., Peltola, M., Sinervo, T., Tammi, M. & Viita-Aho, M. (toim.). Tilannekuvia hyvinvointialueilta-muutokset palvelujärjestelmässä soteuudistuksen alkuvuosina. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [THL]. Raportti 3/2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-459-8>

Vammaispalveluiden käsikirja (THL) /Vakaviin häiriötilanteisiin varautuminen vammaispalveluissa <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/vakaviin-hairiotilanteisiin-varautuminen-vammaispalveluissa>)

Vuorinen, Sari (toim.). Valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma. Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille. STM julkaisuja 2019:10. Helsinki. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/da0f9651-8c0a-493c-a8f1-d751c8d25b85/content>

Oikeudelliset lähteet

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P19>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 621/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612#Pidp447218480>

Valmiuslaki 1552/2011 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/1552>

Hallituksen esitys HE 241/2020. Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_241+2020.pdf

Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin 308/2023 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/308> sekä asetusta koskeva perustelumuistio STM 2.3.2023

[file:///C:/Users/lindela/Downloads/0900908f80814088%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/lindela/Downloads/0900908f80814088%20(5).pdf)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023)

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/741>

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta HE 299/2022 <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2022/299>

LIITE 1

Kyselyn saate

Pyydämme teitä vastaamaan kyselyyn, jonka tarkoituksena on selvittää, miten Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon puitesopimuksessa mukana olevat ostopalveluntuottajat huomioivat toiminnassaan varautumisen ja toimintavarmuuden. Kysely on täysin anonyymi, eikä mahdollista vastaajien sähköpostiosoitteiden tai muiden tunnistetietojen keräämistä tai yhdistämistä vastauksiin.

Kysely on osa Helsingin yliopiston sosiaalityön oppiaineen käytäntötutkimuksen opintojaksolla tehtävää tutkimusta, joka toteutetaan yhteistyössä Päijät-Hämeen Hyvinvointialueen kanssa. Tavoitteena syventää ymmärrystä siitä, miten palveluntuottajat käytännössä huolehtivat varautumisesta ja toimintavarmuudesta ja miten valmiussuunnittelua koskevaa hyvinvointialueen ja palveluntuottajien välistä yhteistyötä tulisi kehittää. Kysely ei ole osa hyvinvointialueen valvontaa, mutta se voi tuottaa tietoa esimerkiksi ohjauksen ja neuvonnan tarpeista.

Pyydämme teitä vastaamaan kyselyyn 9.1.2026 mennessä.

<https://link.webropolsurveys.com/S/A8E09C7FCEBE168D>

Lisätietoja: Ida Asell [/ida.asell@helsinki.fi](mailto:ida.asell@helsinki.fi)

LIITE2

Kysymykset

Osio: Taustatiedot

Vastaaja:

- Valitse yksi tai useampi vaihtoehtoista
- Ammatillinen perhekoti
- Perustason lastensuojelulaitos
- Erityistason lastensuojelulaitos
- Vaativan tason lastensuojelulaitos

Osio: Valmiussuunnittelun sisällön kuvaus

Valtioneuvoston asetuksessa hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin (308/2023) annetaan perussäännökset hyvinvointialueen valmiussuunnittelusta, tilannekuvan muodostamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmien vähimmäissisällöstä. Päijät-Hämeen Hyvinvointialue on edellyttänyt, että yksikössä on valmiussuunnitelma tehtävien hoitamiseksi häiriö- ja poikkeustilanteissa, ja että palveluntuottaja sisällyttää valtioneuvoston asetuksen 308/2023 4 §:n mukaiset varautumisen toimenpiteet omaan valmiussuunnitteluunsa.

Seuraavien kysymysten tarkoituksena on selvittää, millaisia tekijöitä palveluntuottajat ovat huomioineet osana valmiussuunnittelua. Jatkuvuudenhallinnalla tarkoitetaan sen varmistamista, että ydintoiminnot voidaan turvata myös normaalioloista poikkeavissa erityistilanteissa.

- Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa toimintayksikkönne valmiussuunnittelun sisältöä
- Asteikko:
  - o Toteutuu hyvin

o toteutuu soveltuvin osin

o ei sisälly valmiussuunnitelmaan

o eos?

- mahdollisuus avovastaukseen /lisätietoihin

Johtaminen

1. Olemme tunnistaneet ydintoimintoihimme liittyvät jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallintaan vaikuttavat keskeiset tekijät, velvoitteet ja riippuvuudet.

2. Jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallinta ja koordinointi on vastuutettu toimintamalleissamme.

3. Seuraamme ja arvioimme toimintavarmuuden toteutumista ja erityistilanteisiin varautumisen tarkoituksenmukaisuutta.

4. Kriisiviestintä ja normaaliolojen poikkeamista raportointi sekä niihin liittyvät menettelytavat keskeisimpien sidosryhmien kanssa on suunniteltu, vastuutettu, ohjeistettu ja huomioitu toimintamalleissa.

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· avovastaus

Toiminnan ohjaus

5. Kriittisten toimintojen häiriöiden hallintaohjeet on laadittu, koulutettu henkilöstölle ja toimintaa on harjoiteltu.

6. Palveluntuottajalla on dokumentoitu tapa toimia valvonnassa, turvallisuuspoikkeamissa ja väärinkäytöstilanteissa.

7. Riskienhallintamenettelyn havainnot ohjaavat jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallinnan kehittämistä.

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· avovastaus

Henkilöstö ja henkilöresurssien hallinta

8. Jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallintaan liittyvälle osaamiselle on asetettu rooli- tai tehtäväkohtaiset vaatimukset. Henkilöstön osaamistaso tunnetaan ja osaamista kehitetään.

9. Avainroolit ja -henkilöt on tunnistettu ja varajärjestelyt on suunniteltu.

10. Henkilöstö ja sen käyttö on suunniteltu ja mitoitettu vähintään ydintoimintojen jatkuvuuden hallinnan edellyttämällä tavalla.

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· avovastaus

Kumppanuudet

11. Kriittiset kumppanit, alihankkijat ja resurssit on tunnistettu ja niihin on ulotettu jatkuvuuden hallintavelvoite.

12. Alihankinta- ja tukipalvelusopimuksissa on vaatimukset toiminnan jatkuvuuden hallinnan toteuttamiselle.

13. Yhteistoiminta kumppanien kanssa häiriö- ja erityistilanteiden hallitsemiseksi on organisoitu ja vastuutettu.

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· Avovastaus

Materiaalinen varautuminen

14. Olemme arvioineet toimintamme kannalta olennaisin osin materiaallisen varautumisen tarvetta ja mitoitaneet varastomme tai järjestäneet omat hankintaketjumme siten, että kykenemme toimimaan myös poikkeusoloissa.

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· Avovastaus

Osio: Alueellinen riskiarvio

Päijät-Hämeeseen on laadittu Alueellinen riskiarvio vuonna 2023. Alueellinen riskiarvio täydentää kansallista riskiarviota ja se tuo tarkempaa näkymää eri alueiden mahdollisista riskeistä ja varautumistarpeista. Riskiarvion tavoitteena on toimia eri organisaatioiden varautumisen tukena.

Oletteko osana valmiussuunnittelua ja varautumista huomioineet seuraavat riskit:

· Vastausasteikko

o Kyllä

o Soveltuvien osin

o Ei

o Eos

- Laaja- ja pitkäkestoinen vedenjakeluhäiriö

- Laaja- ja pitkäkestoinen jätevesihuollonhäiriö

- Sähkön saannin suurhäiriö

- Talvimyrsky, johon liittyy pitkä pakkasjakso ja kova lumisade

- Vakava henkilöjoukkoon kohdennettu väkivallanteko

- Laajalle levinnyt tartuntatauti

- Tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden häiriöt

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· avovastaus

Osio: Harjoittelu ja organisaation turvallisuuskulttuuri

Olellisena osana varautumista on myös häiriötilanteeseen liittyvän toiminnan harjoittelu. Harjoittelua tulee toteuttaa säännöllisesti yhdistäen eri uhkaskenaarioita harjoitusten taustalle.

Suunnitelma harjoittelun toteuttamisesta tulee kirjata myös valmiussuunnitelmaan ja sen toteutumista varten tulee nimetä vastuutahot.

Henkilöstön koulutuksilla voidaan sekä varautua ennaltaehkäisevässä mielessä estämään häiriötilanteiden syntymistä, sekä harjoitella häiriötilanteissa toimimista.

Lastensuojelulaitoksen kaltaisessa toimintaympäristössä turvallisuuskulttuurin vahvistamisen merkitys korostuu.

Onko toimintayksikössä laadittu osana valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnittelua henkilöstön koulutus- ja harjoitussuunnitelmaa?

· Vastausasteikko

o Kyllä

o Ei

o eos

Onko toimintayksikössä järjestetty henkilöstölle koulutusta liittyen:

- Sisäisen turvallisuuden häiriötilanteisiin?

- Ulkoisen turvallisuuden häiriötilanteisiin?

- Paloturvallisuuteen?

- Häiriötekijöiden ilmoittamiskäytäntöihin?

- Ensiapuun?

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· avovastaus

Osio: Yhteistyö ja häiriötilanteista raportointi

Valtioneuvoston asetuksessa hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin 308/2023 annetaan perussäännökset hyvinvointialueen valmiussuunnittelusta, tilannekuvan muodostamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon

valmiussuunnitelmien vähimmäissisällöstä. Asetuksen mukaan hyvinvointialueen tulee laatiessaan sopimuksia järjestämisvastuullaan olevasta toiminnasta yksityisten palvelujen tuottajien kanssa, sopia myös ilmoitusmenettelystä häiriötilanteissa. Yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtävissä sopimuksissa tulisi jatkossa huomioida myös niiden velvollisuus ylläpitää tilannekuvaa ja välittää sitä valmiuskeskukselle.

Miten arvioisitte seuraavia raportointia koskevia näkökulmia:

· Asteikko

o Samaa mieltä

o osittain samaa mieltä

o ei samaa eikä eri mieltä

o osittain eri mieltä

o eri mieltä

o eos

- Hyvinvointialueen olisi hyvä ohjeistaa, millaisista normaaliolojen häiriötilanteista ja turvallisuuspoikkeamista palveluntuottajien tulee raportoida hyvinvointialueille

- Eri hyvinvointialueilla tulisi olla mahdollisimman yhtenevät ohjeet koskien normaaliolojen häiriötilanteista ja turvallisuuspoikkeamista raportointia

- Nykyinen lainsäädäntö ja hyvinvointialueiden ohjaus koskien raportointia ja ilmoitusmenettelyä on riittävää

- Olemme saaneet riittävästi tietoa ja ohjeistusta koskien velvoitetta ylläpitää ja välittää tilannekuvaa valmiuskeskukselle

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· avovastaus

Seuraavat kysymykset koskevat tarvetta hyvinvointialueen kanssa tehtävälle yhteistyölle

· Asteikko

o Samaa mieltä

o osittain samaa mieltä

o ei samaa eikä eri mieltä

o osittain eri mieltä

o eri mieltä

o eos

- Olisi tärkeää tunnistaa yhdessä ne kriittiset toiminnot, joiden jatkuvuuden varmistamiseksi tarvitaan yhteistyötä.

- Olisi tärkeää sopia valmiussuunnittelua ja jatkuvuuden hallintaa koskevan yhteistyön keskeiset tavoitteet ja periaatteet.

- Olisi tärkeää muodostaa turvallisuuden ja valmiuden tilannekuvaa yhdessä ja luoda rakenteet tilannekuvan ylläpitämiseksi

- Olisi tärkeää järjestää yhteisiä koulutuksia ja harjoituksia

- Olisi tärkeää arvioida ja kehittää valmiussuunnitteluun liittyvää yhteistyötä.

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen

· avovastaus

LIITE 3

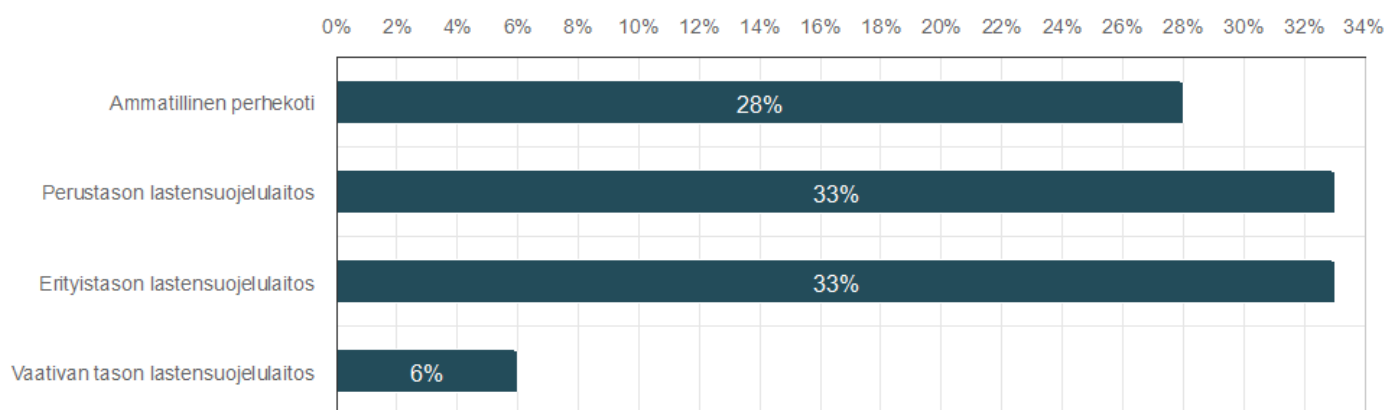
Varautuminen ja toimintavarmuus lastensuojelun sijaishuollossa Päijät- Hämeen hyvinvointialueella

Vastaajien kokonaismäärä: 18

Osio: Taustatiedot

Vastaaja: valitse yksi tai useampi vaihtoehdoista:

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Ammatillinen perhekoti	5	27,8%
Perustason lastensuojelulaitos	6	33,3%
Erityistason lastensuojelulaitos	6	33,3%
Vaativan tason lastensuojelulaitos	1	5,6%

Osio: Valmiussuunnittelun sisällön kuvaus

Valtioneuvoston asetuksessa hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin (308/2023) annetaan perussäädökset hyvinvointialueen valmiussuunnittelusta, tilannekuvan muodostamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmien vähimmäisisällöstä. Päijät-Hämeen Hyvinvointialue on edellyttänyt, että yksikössä on valmiussuunnitelma tehtävien hoitamiseksi häiriö- ja poikkeustilanteissa, ja että palveluntuottaja sisällyttää valtioneuvoston asetuksen 308/2023 4§:n mukaiset varautumisen toimenpiteet omaan valmiussuunnitteluunsa. Seuraavien kysymysten tarkoituksena on selvittää, millaisia tekijöitä palveluntuottajat ovat huomioineet osana valmiussuunnittelua. Jatkuvuudenhallinnalla tarkoitetaan sen varmistamista, että ydintoiminnot voidaan turvata myös normaalioloista poikkeavissa erityistilanteissa. Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa toimintayksikkönne valmiussuunnittelun sisältöä

*Asteikko: 0 Toteutuu hyvin =
1 Toteutuu soveltuvin osin =
2 Ei sisälly valmiussuunnitelmaan =
3 Mahdollisuus avovastaukseen /lisätietoihin*

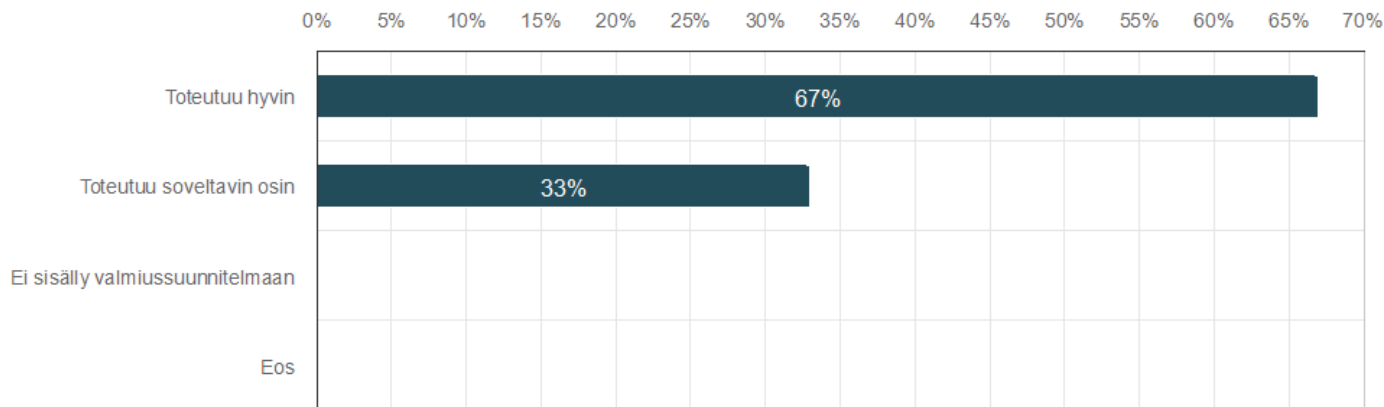
Vastaajien määrä: 0

n	Prosentti
---	-----------

Johtaminen

1. Olemme tunnistaneet ydintoimintoihimme liittyvät jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallintaan vaikuttavat keskeiset tekijät, velvoitteet ja riippuvuudet.

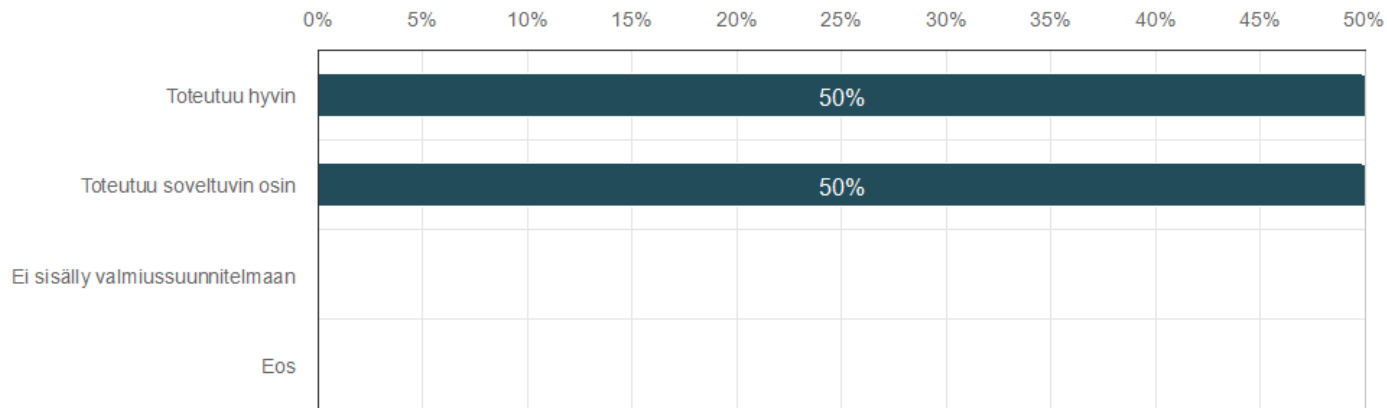
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	12	66,7%
Toteutuu soveltavin osin	6	33,3%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	0	0,0%
Eos	0	0,0%

2. Jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallinta ja koordinointi on vastuutettu toimintamalleissamme.

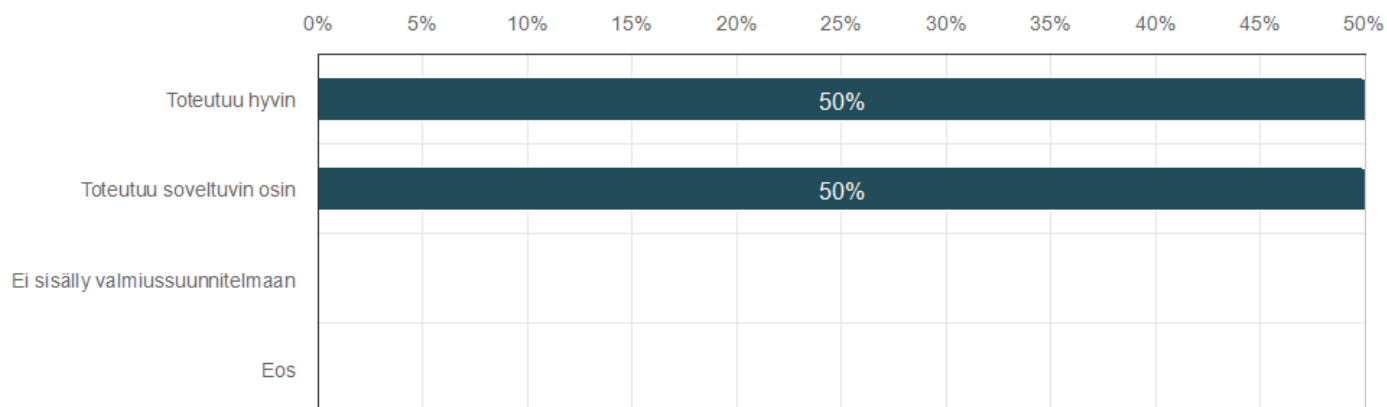
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	9	50,0%
Toteutuu soveltuvin osin	9	50,0%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	0	0,0%
Eos	0	0,0%

3. Seuraamme ja arvioimme toimintavarmuuden toteutumista ja erityistilanteisiin varautumisen tarkoituksenmukaisuutta

Vastaajien määrä: 18

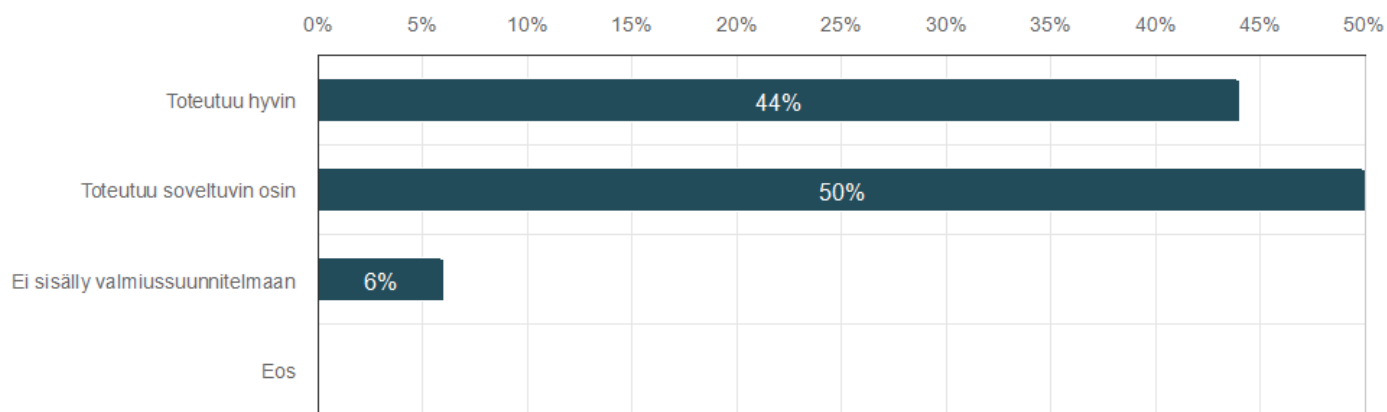

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	9	50,0%

Toteutuu soveltuvin osin	9	50,0%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	0	0,0%
Eos	0	0,0%

4. Kriisiviestintä ja normaaliolojen poikkeamista raportointi sekä niihin liittyvät menettelytavat keskeisimpien sidosryhmien kanssa on suunniteltu, vastuutettu, ohjeistettu ja huomioitu toimintamalleissa

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	8	44,4%
Toteutuu soveltuvin osin	9	50,0%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	1	5,6%
Eos	0	0,0%

Muuta huomioitavaa kokonaisuuteen liittyen:

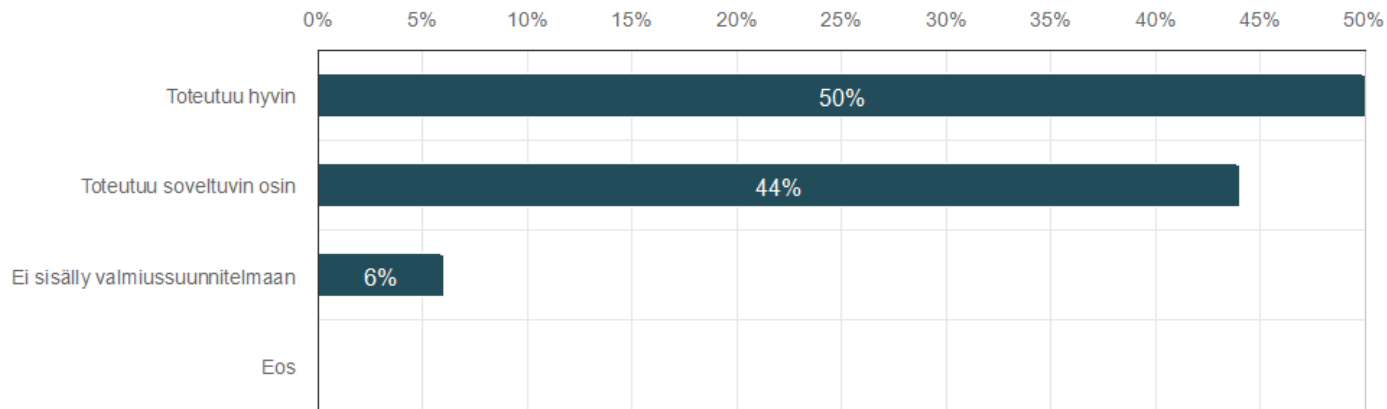
Vastaajien määrä: 0

Vastaukset

Toiminnan ohjaus

5. Kriittisten toimintojen häiriöiden hallintaohjeet on laadittu, koulutettu henkilöstölle ja toimintaa on harjoiteltu

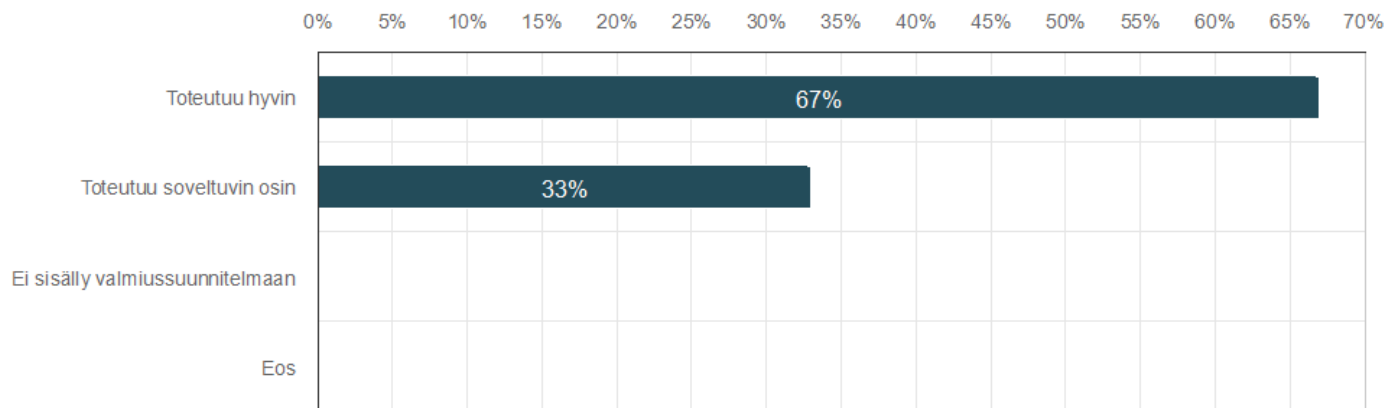
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	9	50,0%
Toteutuu soveltuvin osin	8	44,4%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	1	5,6%
Eos	0	0,0%

6. Palveluntuottajilla on dokumentoitu tapa toimia valvonnassa, turvallisuuspoikkeamissa ja väärinkäytöstilanteissa

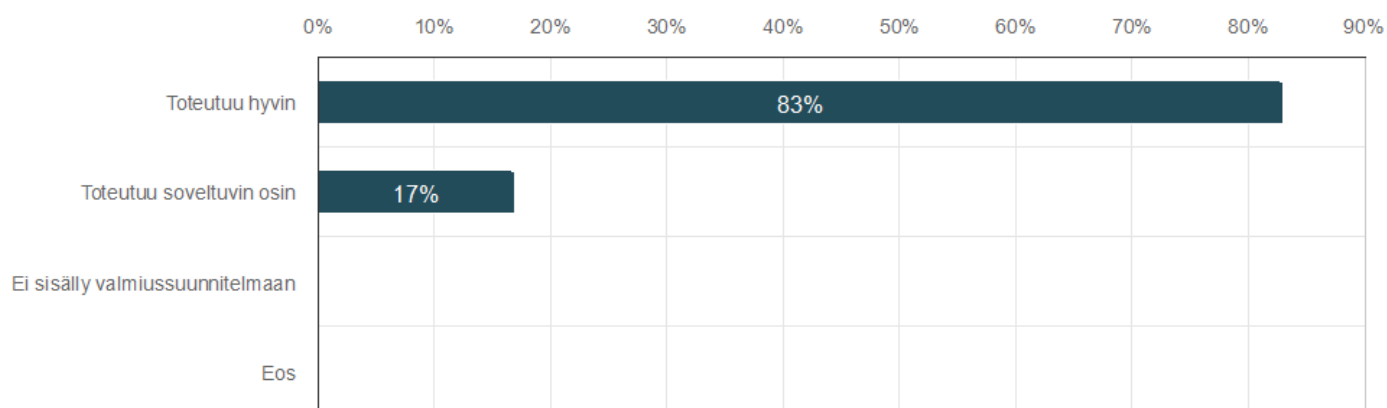
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	12	66,7%
Toteutuu soveltuvin osin	6	33,3%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	0	0,0%
Eos	0	0,0%

7. Riskienhallintamenettelyn havainnot ohjaavat jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallinnan kehittämistä

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	15	83,3%

Toteutuu soveltuvin osin	3	16,7%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

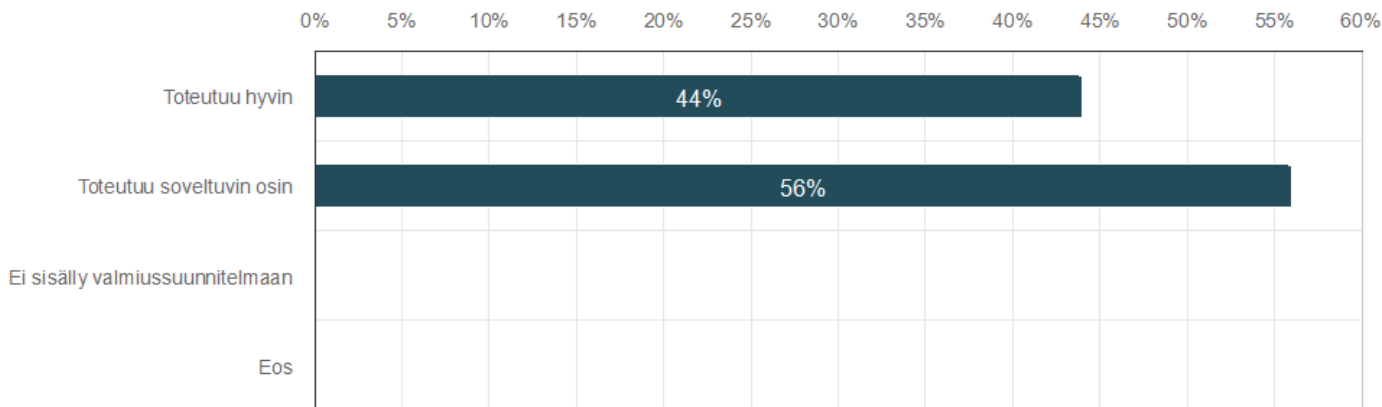
Vastaajien määrä: 0

Vastaukset

Henkilöstö ja henkilöresurssin hallinta

8. Jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallintaan liittyvälle osaamiselle on asennettu rooli- tai tehtäväkohtaiset vaatimukset. Henkilöstön osaamistaso tunnetaan ja osaamista kehitetään

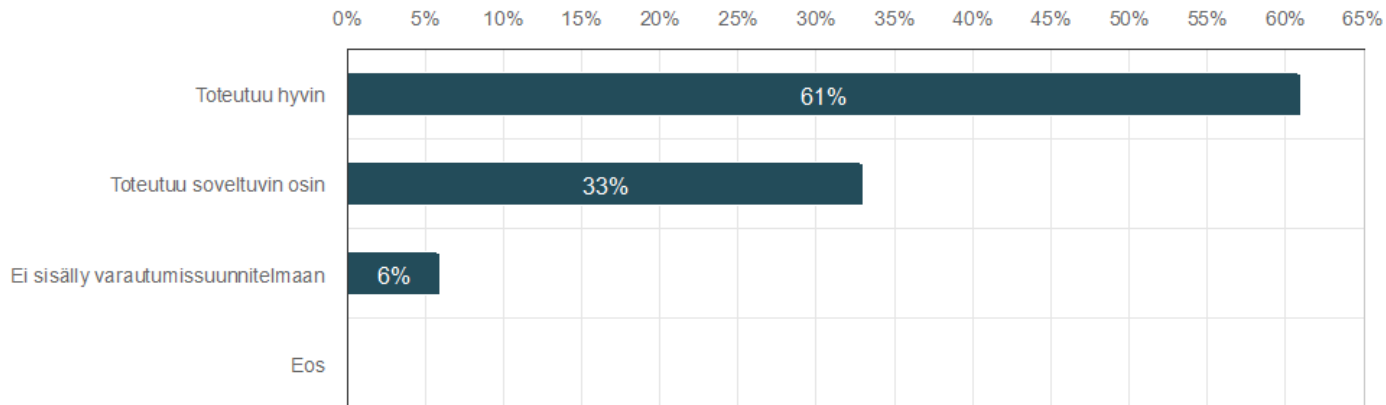
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	8	44,4%
Toteutuu soveltuvin osin	10	55,6%
Ei sisälly valmiussuunnitelmaan	0	0,0%
Eos	0	0,0%

9. Avainroolit- ja henkilöt on tunnistettu ja varajärjestelyt on suunniteltu

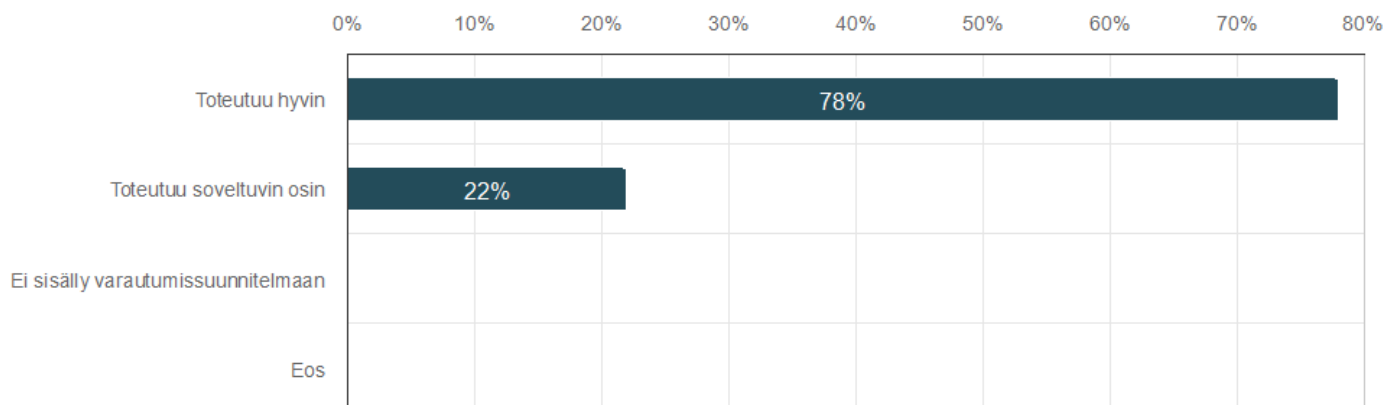
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	11	61,1%
Toteutuu soveltuvin osin	6	33,3%
Ei sisälly varautumissuunnitelmaan	1	5,6%
Eos	0	0,0%

10. Henkilöstö ja sen käyttö on suunniteltu ja mitoitettu vähintään ydintoimintojen jatkuvuuden hallinnan edellyttämällä tavalla

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	14	77,8%
Toteutuu soveltuvin osin	4	22,2%
Ei sisälly varautumissuunnitelmaan	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

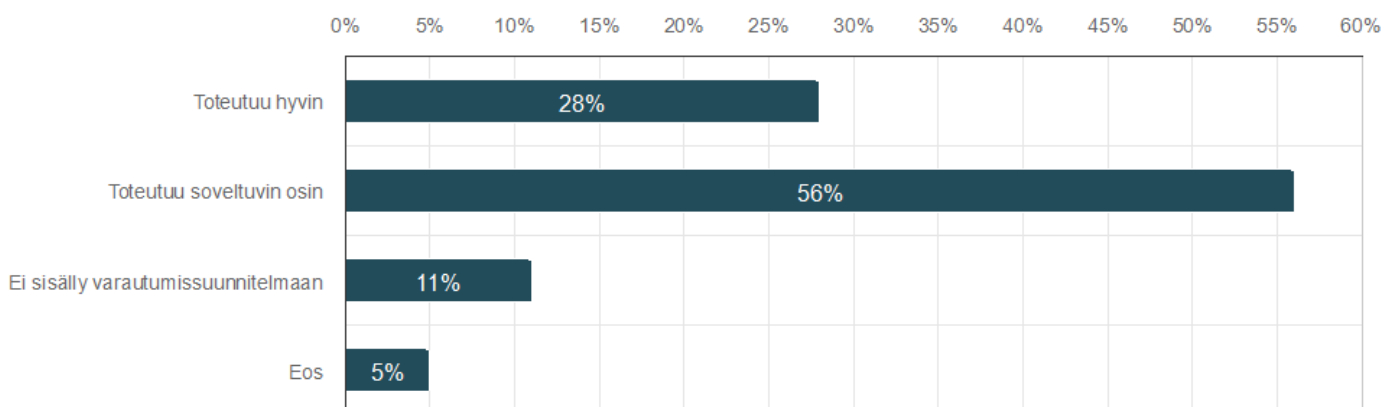
Vastaajien määrä: 0

Vastaukset

Kumppanuudet

11. Kriittiset kumppanit, alihankkijat ja resurssit on tunnistettu ja niihin on ulotettu jatkuuden hallintavelvoite

Vastaajien määrä: 18

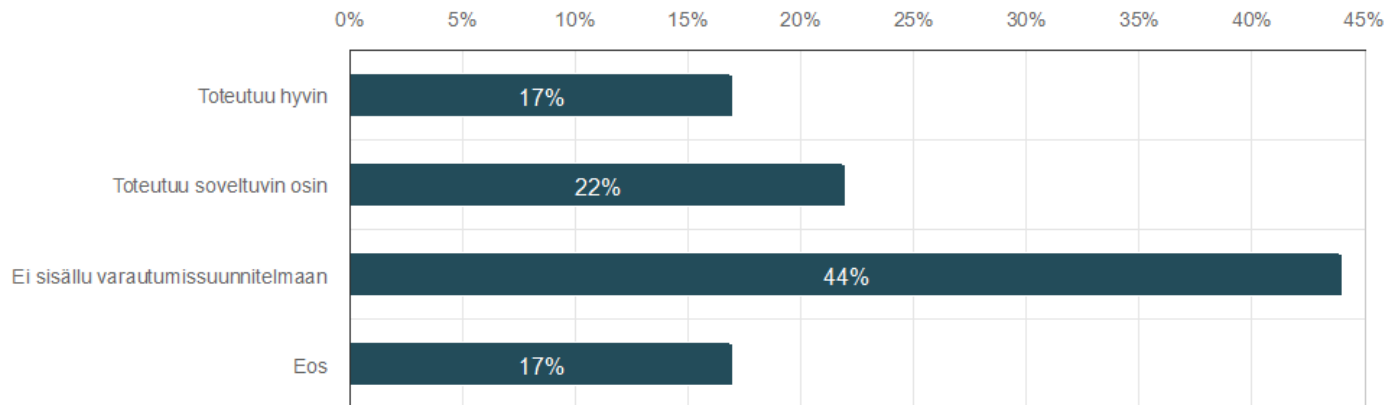

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	5	27,8%
Toteutuu soveltuvin osin	10	55,5%
Ei sisälly varautumissuunnitelmaan	2	11,1%

Eos	1	5,6%
-----	---	------

12. Alihankinta- ja tukipalvelusopimuksissa on vaatimukset toiminnan jatkuvuuden hallinnan toteuttamiselle

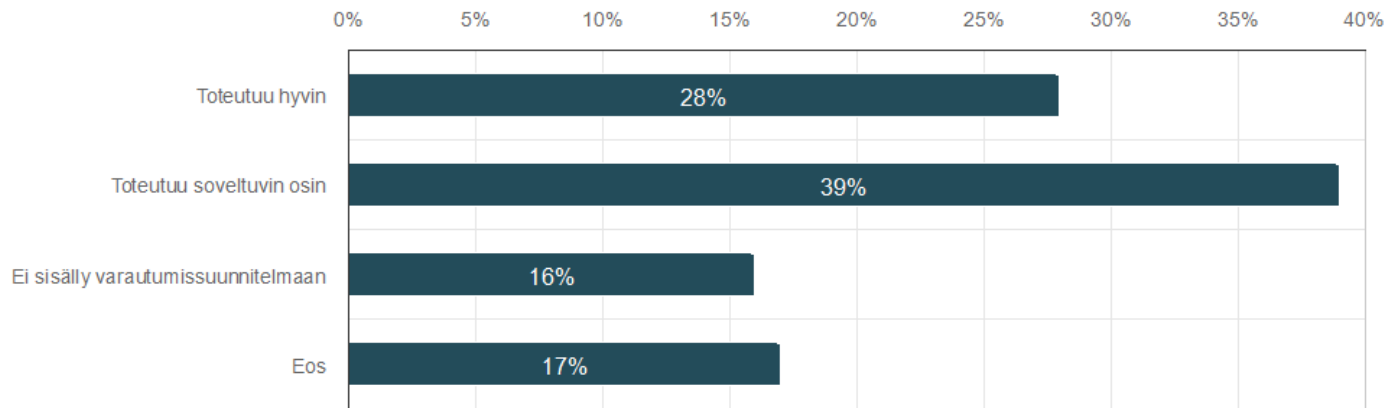
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	3	16,7%
Toteutuu soveltuvin osin	4	22,2%
Ei sisällu varautumissuunnitelmaan	8	44,4%
Eos	3	16,7%

13. Yhteistoiminta kumppanien kanssa häiriö- ja erityistilanteiden hallitsemiseksi on organisoitu ja vastuutettu

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	5	27,8%
Toteutuu soveltuvin osin	7	38,9%
Ei sisälly varautumissuunnitelmaan	3	16,6%
Eos	3	16,7%

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

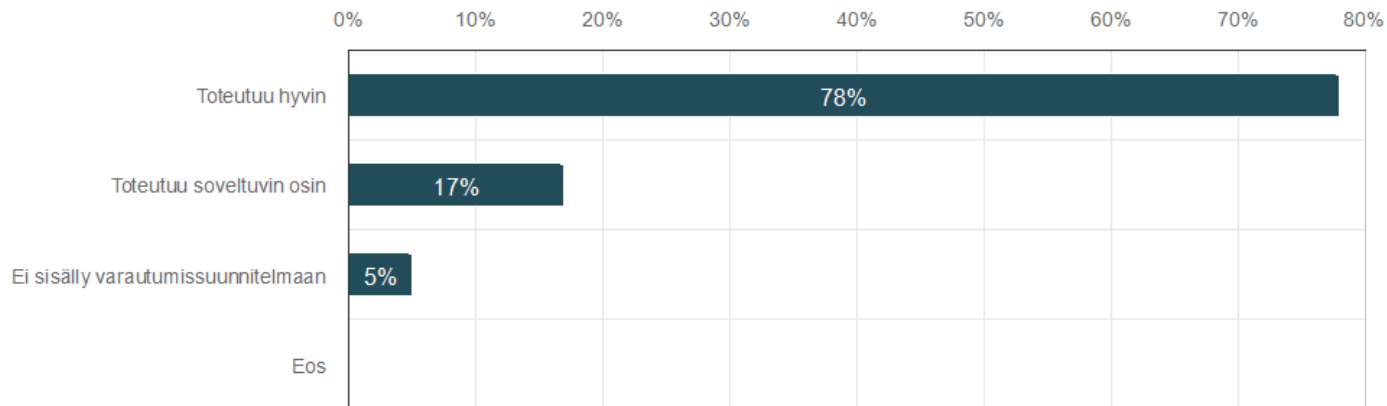
Vastaajien määrä: 0

Vastaukset

Materiaalinen varautuminen

14. Olemme arvioineet toimintamme kannalta olennaisin osin materiaallisen varautumisen tarvetta ja mitoittaneet varastomme tai järjestäneet omat hankintaketjumme siten, että kykenemme toimimaan myös poikkeusoloissa.

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Toteutuu hyvin	14	77,8%
Toteutuu soveltuvin osin	3	16,7%
Ei sisälly varautumissuunnitelmaan	1	5,5%
Eos	0	0,0%

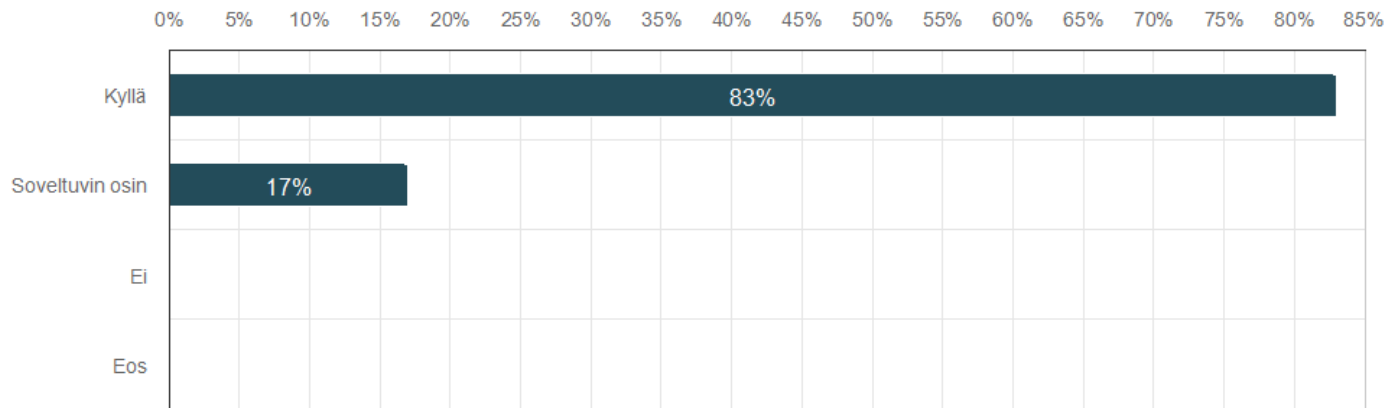
Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

Vastaajien määrä: 0

Vastaukset

Laaja- ja pitkäkestoinen vedenjakeluhäiriö

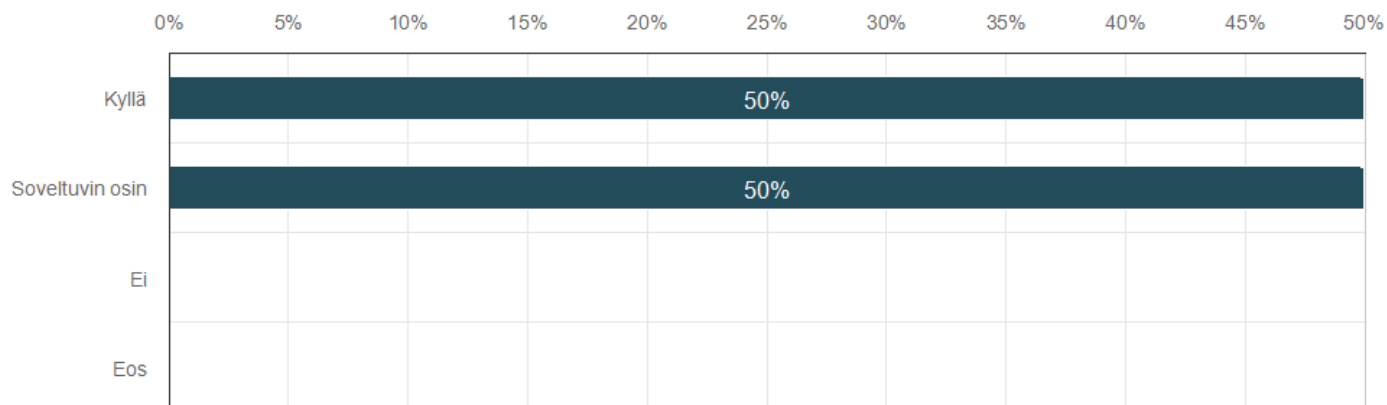
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	15	83,3%
Soveltuvuin osin	3	16,7%
Ei	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Sähkön saannin suurhäiriö

Vastaajien määrä: 18

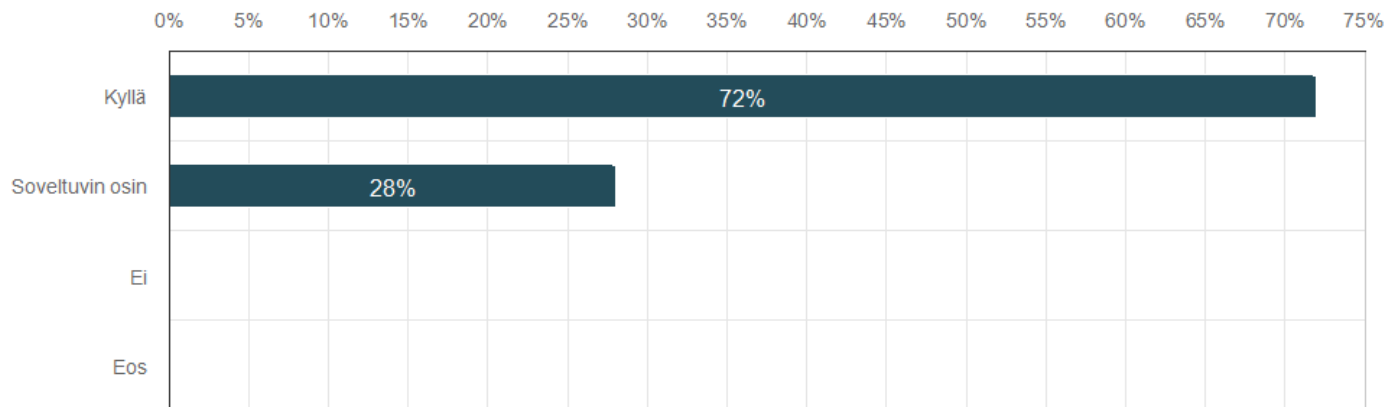

	n	Prosentti
Kyllä	9	50,0%
Soveltuvuin osin	9	50,0%

Ei	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Talvimyrsky, johon liittyy pitkä pakkasjakso ja kova lumisade

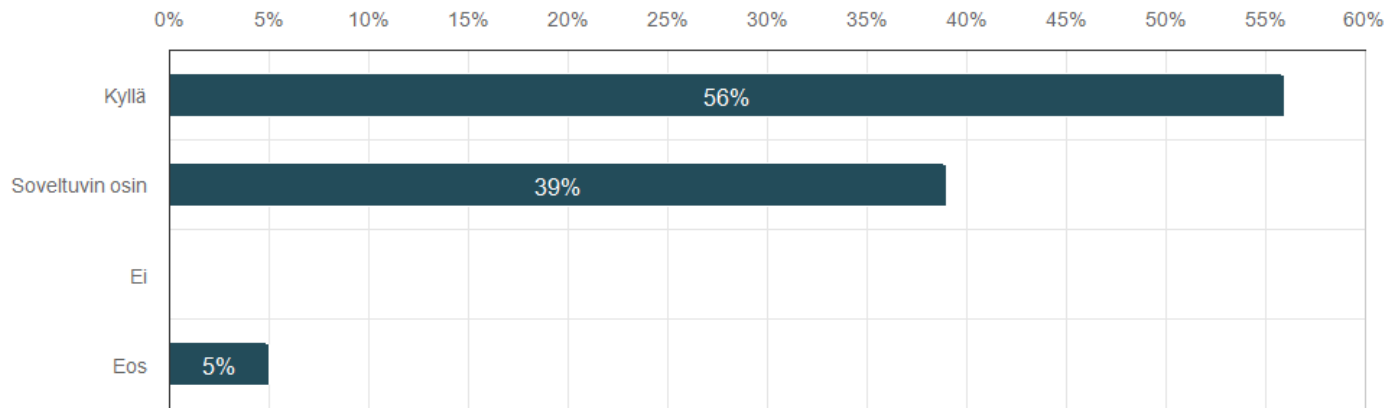
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	13	72,2%
Soveltuvin osin	5	27,8%
Ei	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Vakava henkilökoukoon kohdennettu väkivallanteko

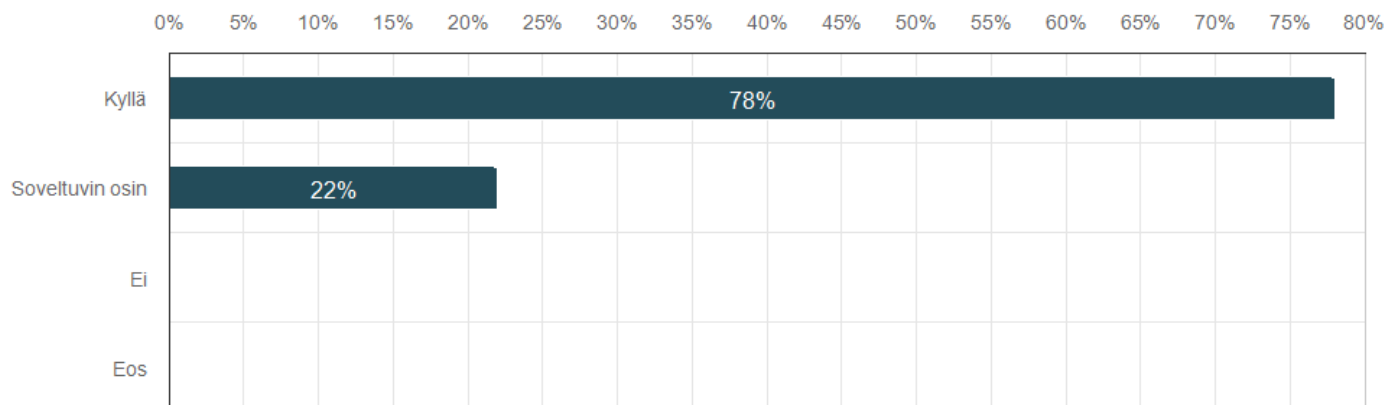
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	10	55,5%
Soveltuvin osin	7	38,9%
Ei	0	0,0%
Eos	1	5,6%

Laajalle levinnyt tartuntatauti

Vastaajien määrä: 18

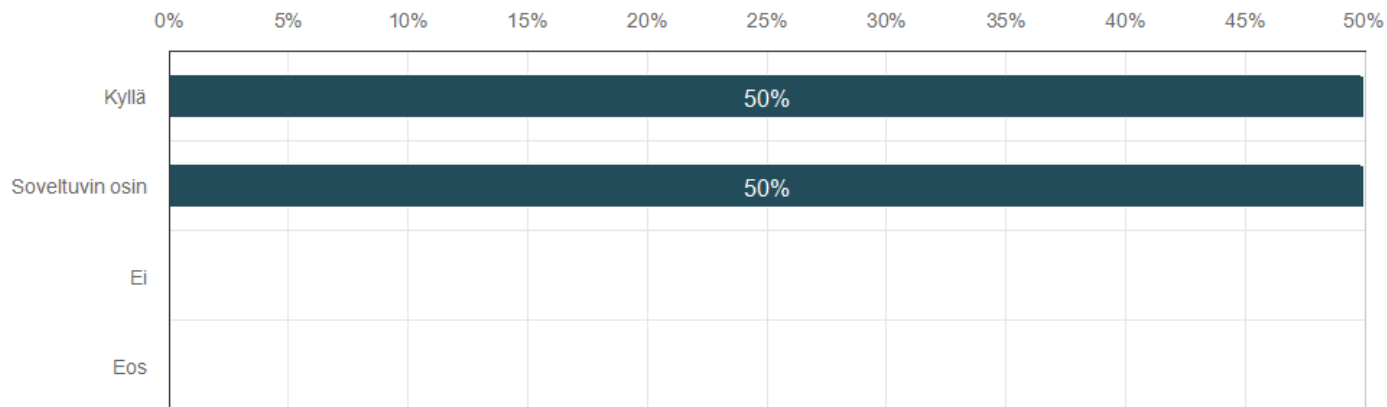

	n	Prosentti
Kyllä	14	77,8%
Soveltuvin osin	4	22,2%

Ei	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden häiriöt

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	9	50,0%
Soveltuvuin osin	9	50,0%
Ei	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

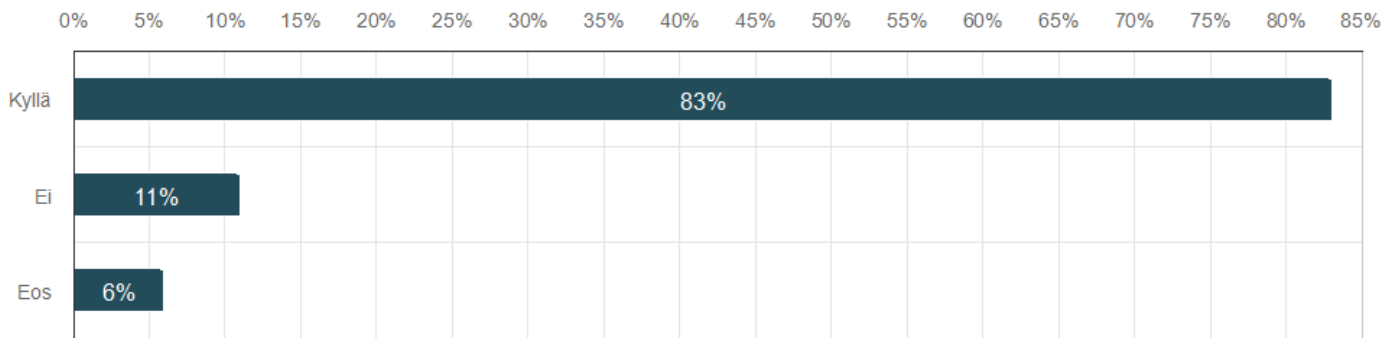
Vastaajien määrä: 0

Vastaukset

Onko toimintayksikössä järjestetty henkilöstölle koulutusta liittyen:

Sisäisen turvallisuuden häiriötilanteisiin?

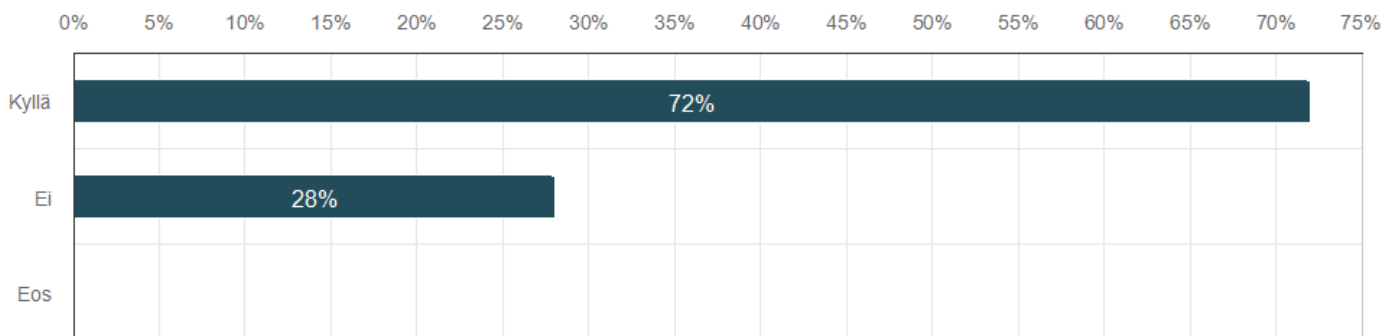
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	15	83,3%
Ei	2	11,1%
Eos	1	5,6%

Ulkoisen turvallisuuden häiriötilanteisiin?

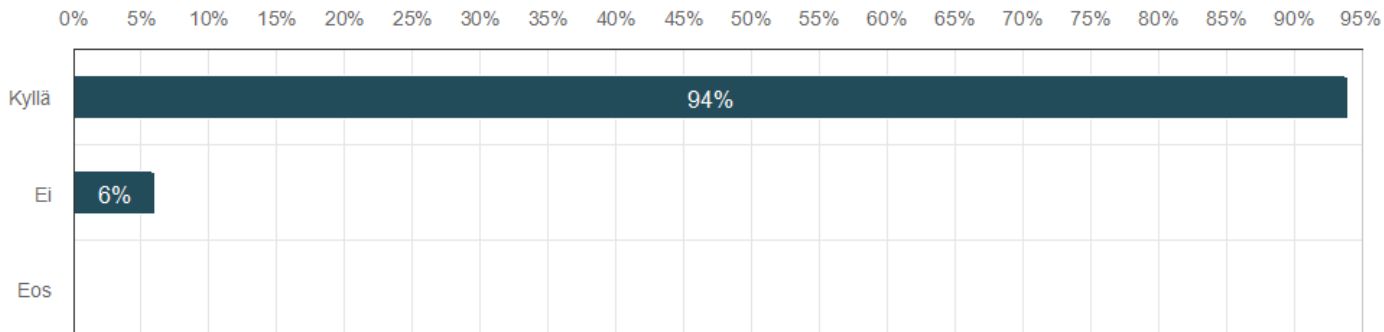
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	13	72,2%
Ei	5	27,8%
Eos	0	0,0%

Paloturvallisuuteen?

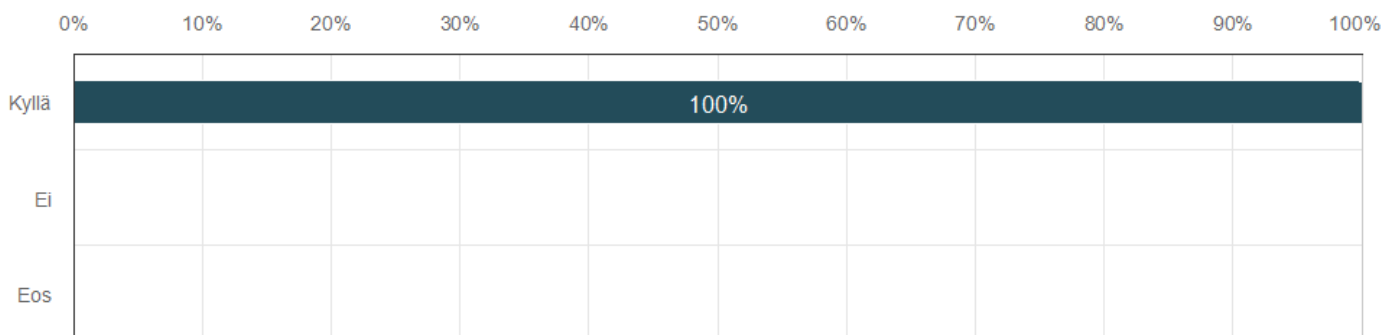
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	17	94,4%
Ei	1	5,6%
Eos	0	0,0%

Ensiapuun?

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Kyllä	18	100,0%
Ei	0	0,0%

Eos	0	0,0%
-----	---	------

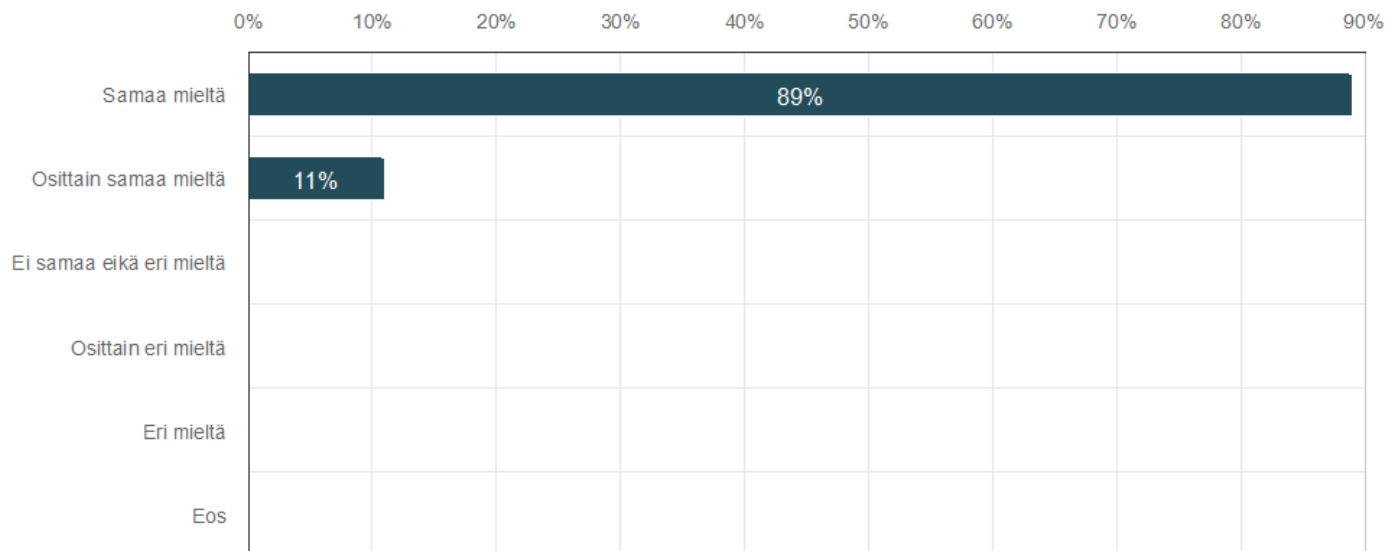
Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

Vastaajien määrä: 1

Vastaukset
Säännölliset harjoittelut ja koulutukset ovat ensisijaisen tärkeitä turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Hyvinvointialueen olisi hyvä ohjeistaa, millaisista normaaliolojen häiriötilanteista ja turvallisuuspoikkeamista palveluntuottajien tulee raportoida hyvinvointialueille

Vastaajien määrä: 18

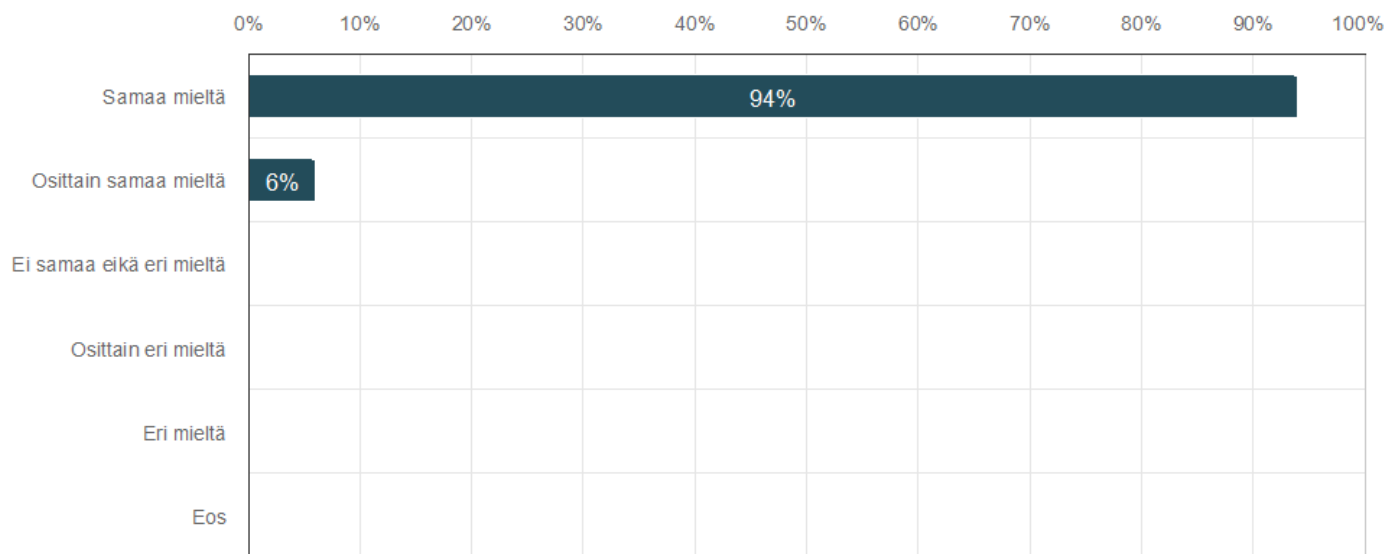

	n	Prosentti
Samaa mieltä	16	88,9%
Osittain samaa mieltä	2	11,1%

Ei samaa eikä eri mieltä	0	0,0%
Osittain eri mieltä	0	0,0%
Eri mieltä	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Eri hyvinvointialueilla tulisi olla mahdollisimman yhtenevät ohjeet koskien normaaliolojen häiriötilanteista ja turvallisuuspoikkeamista raportointia

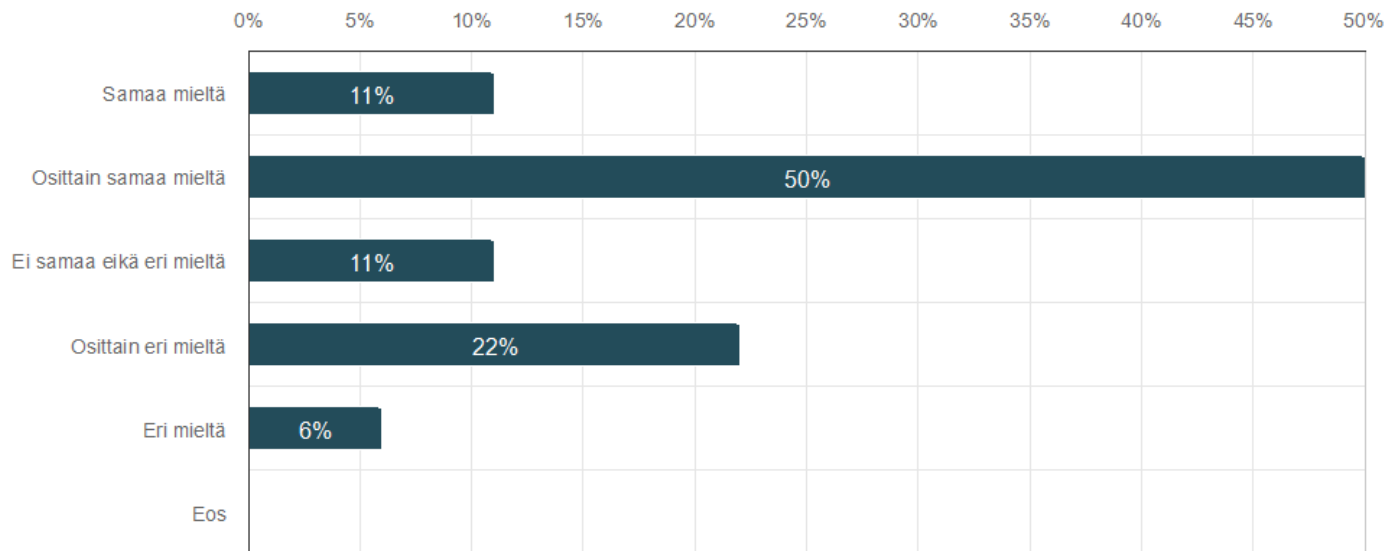
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Samaa mieltä	17	94,4%
Osittain samaa mieltä	1	5,6%
Ei samaa eikä eri mieltä	0	0,0%
Osittain eri mieltä	0	0,0%
Eri mieltä	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Nykyinen lainsäädäntö ja hyvinvointialueiden ohjaus koskien raportointia ja ilmoitusmenettelyä on riittävää

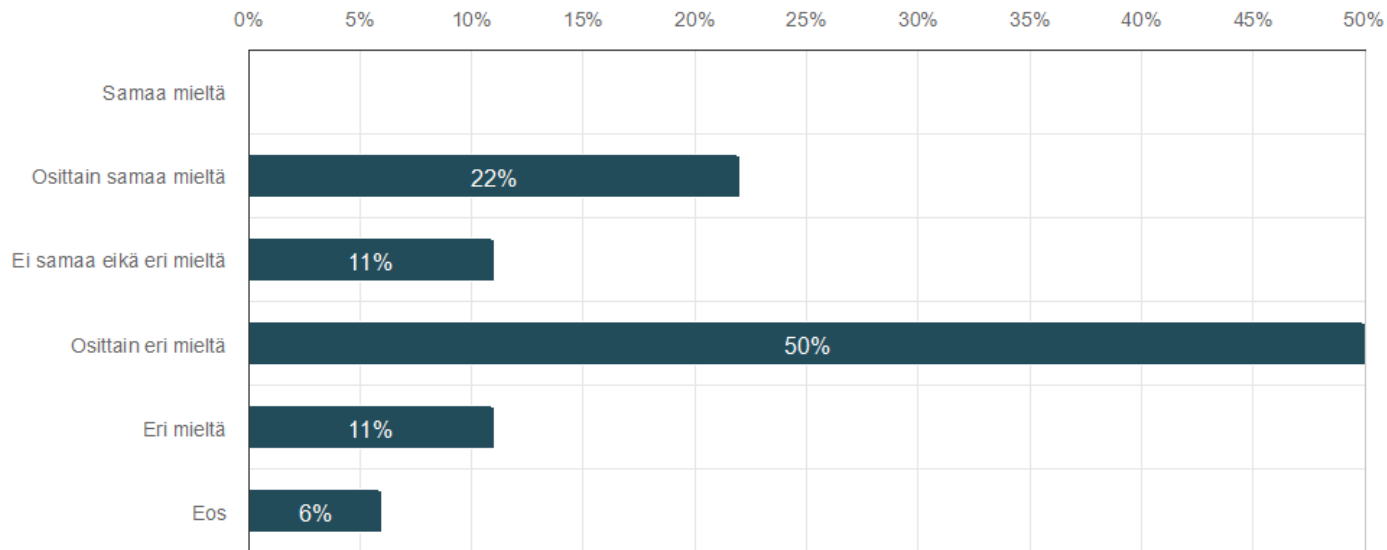
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Samaa mieltä	2	11,1%
Osittain samaa mieltä	9	50,0%
Ei samaa eikä eri mieltä	2	11,1%
Osittain eri mieltä	4	22,2%
Eri mieltä	1	5,6%
Eos	0	0,0%

Olemme saaneet riittävästi tietoa ja ohjeistusta koskien velvoitetta ylläpitää ja välittää tilannekuvaa valmiuskeskukselle

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Samaa mieltä	0	0,0%
Osittain samaa mieltä	4	22,2%
Ei samaa eikä eri mieltä	2	11,1%
Osittain eri mieltä	9	50,0%
Eri mieltä	2	11,1%
Eos	1	5,6%

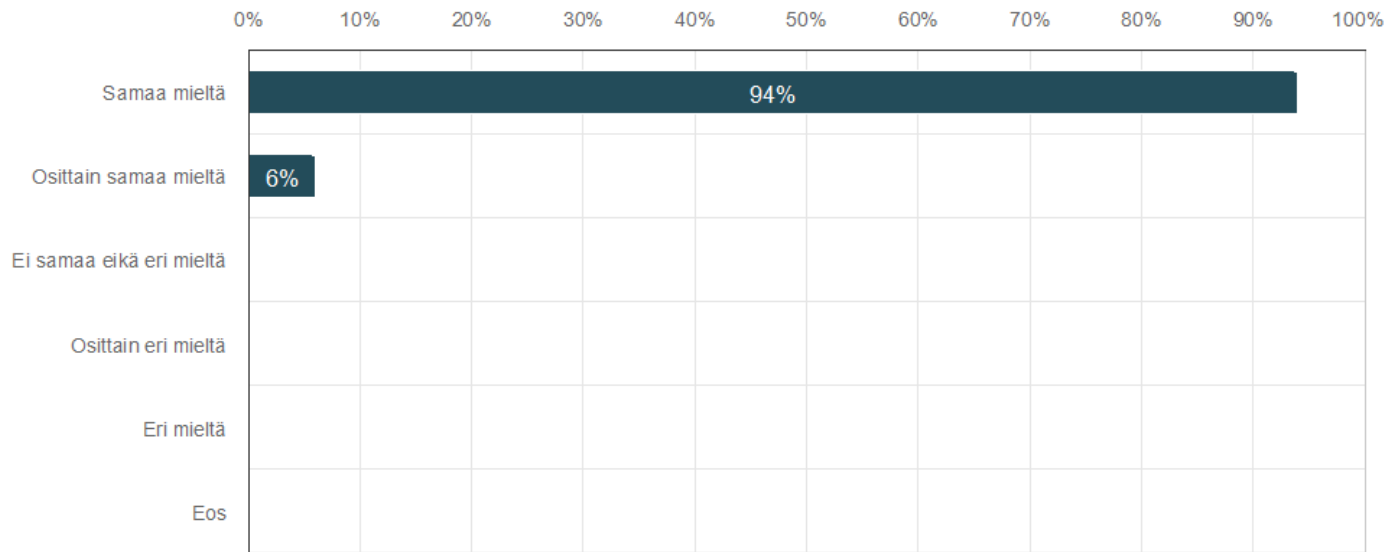
Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

Vastaajien määrä: 0

Vastaukset

Olisi tärkeää tunnistaa yhdessä ne kriittiset toiminnot, joiden jatkuvuuden varmistamiseksi tarvitaan yhteistyötä

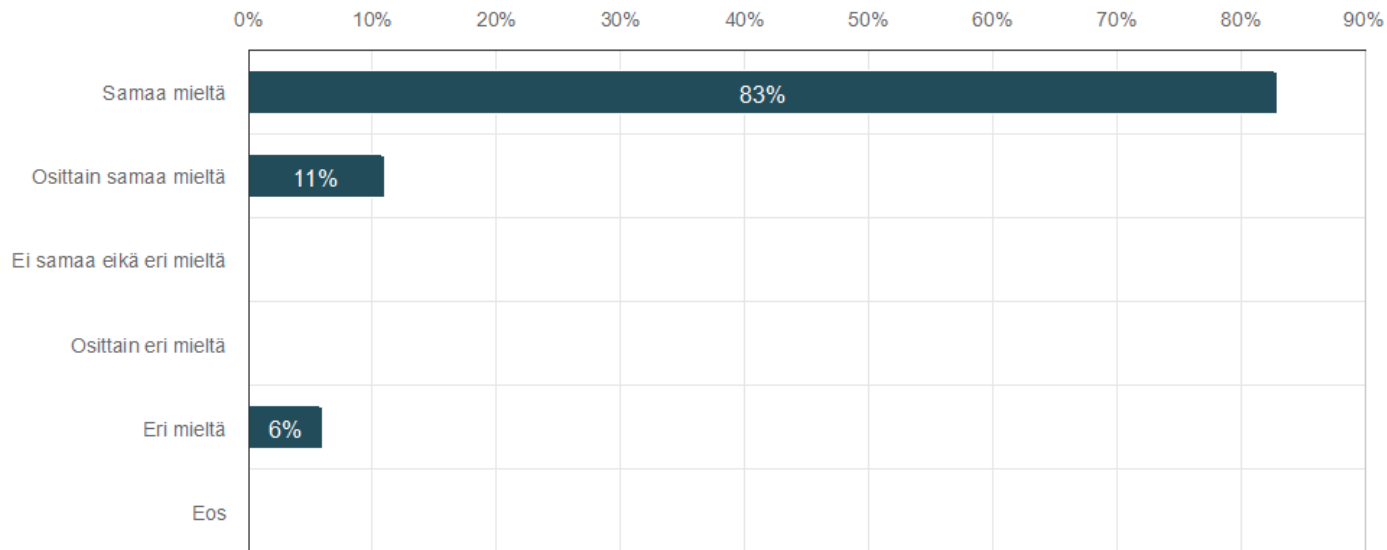
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Samaa mieltä	17	94,4%
Osittain samaa mieltä	1	5,6%
Ei samaa eikä eri mieltä	0	0,0%
Osittain eri mieltä	0	0,0%
Eri mieltä	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Olisi tärkeää sopia valmiussuunnittelua ja jatkuvuuden hallintaa koskevan yhteistyön keskeiset tavoitteet ja periaatteet

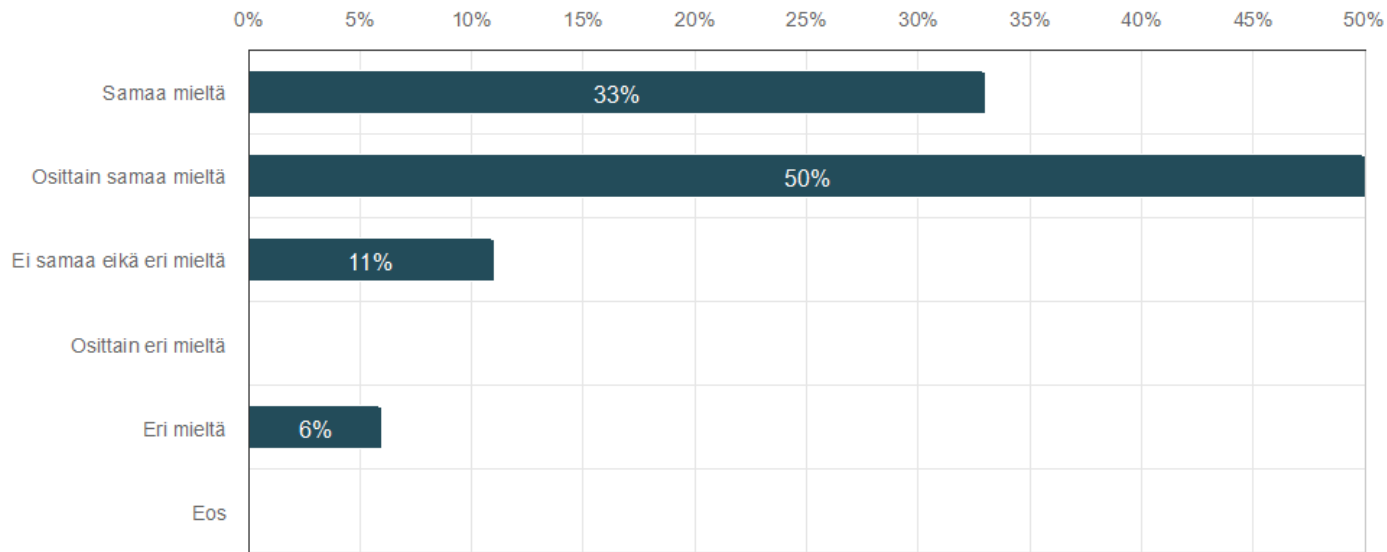
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Samaa mieltä	15	83,3%
Osittain samaa mieltä	2	11,1%
Ei samaa eikä eri mieltä	0	0,0%
Osittain eri mieltä	0	0,0%
Eri mieltä	1	5,6%
Eos	0	0,0%

Olisi tärkeää järjestää yhteisiä koulutuksia ja harjoituksia

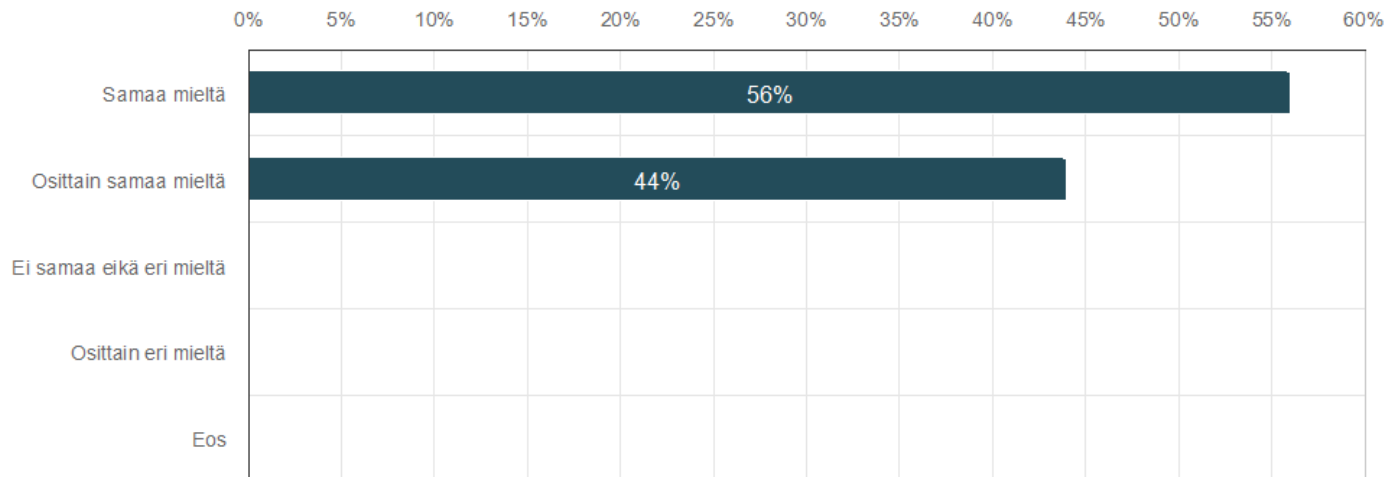
Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Samaa mieltä	6	33,3%
Osittain samaa mieltä	9	50,0%
Ei samaa eikä eri mieltä	2	11,1%
Osittain eri mieltä	0	0,0%
Eri mieltä	1	5,6%
Eos	0	0,0%

Olisi tärkeää arvioida ja kehittää valmiussuunnitteluun liittyvää yhteistyötä

Vastaajien määrä: 18

	n	Prosentti
Samaa mieltä	10	55,6%
Osittain samaa mieltä	8	44,4%
Ei samaa eikä eri mieltä	0	0,0%
Osittain eri mieltä	0	0,0%
Eos	0	0,0%

Muita huomioita kokonaisuuteen liittyen:

Vastaajien määrä: 1

Vastaukset

Etenkin ammatillisilla perhekodeilla usein henkilöstönä vain perhekotivanhemmat. Kahden hengen ryhmälle on vaikea saada esim. paloturvallisuusharjoituksia tai muitakaan koulutuksia, poisluettuna ensiapukoulutukset. Hyvinvointialue voisi järjestää avoimia yhteiskoulutuksia joihin pienistä yksiköistä voitaisiin osallistua.